

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA A.
Planlama Programlama ve Koordin

KARACADAĞ
KALKINMA AJANSI • DEVELOPMENT AGENCY

2016 YILI MALİ DESTEKLERİ PROGRAMLAMA BELGESİ

PLANLAMA PROGRAMLAMA VE KOORDINASYON BİRİMİ

17.08.2015, Diyarbakır

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	2
2. 2016 YILI İÇİN ÖNERİLEN MALİ DESTEK PROGRAMLARI.....	2
2.1 Kalite ve İhracat Mali Destek Programı.....	4
2.1.1 Gerekçesi ve Amacı	4
2.1.2 TRC2 Bölgesi 2014-2023 Taslak Bölge Planı Öncelikleri İle Uyumu.....	17
2.1.3 Program Öncelikleri	17
2.1.4 Örnek Proje Konuları	18
2.1.5 Uygun Başvuru Sahipleri	19
2.1.6 Programın Bütçesi ve Destek Miktarları.....	19
2.2 Turizm ve Turizm Altyapısı Mali Destek Programı	19
2.2.1 Gerekçesi ve Amacı	19
2.2.2 TRC2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı Öncelikleri ile Uyumu.....	22
2.2.3 Program Öncelikleri	22
2.2.4 Örnek Proje Konuları	23
2.2.5 Uygun Başvuru Sahipleri	24
2.2.6 Programın Bütçesi ve Destek Miktarları.....	24
2.3 Yenilenebilir Enerji ve Sürdürülebilir Çevre Mali Destek Programı.....	25
2.3.1 Gerekçesi ve Amacı	25
2.3.2 TRC2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı Öncelikleri ile Uyumu.....	28
2.3.3 Program Öncelikleri	28
2.3.4 Örnek Proje Konuları	29
2.3.5 Uygun Başvuru Sahipleri	29
2.3.6 Programın Bütçesi ve Destek Miktarları.....	30
3. SOSYAL KALKINMA	30
4. GENEL DEĞERLENDİRME.....	33
KAYNAKÇA.....	34
EK 1: TRC2 BÖLGESİ STRATEJİK SEKTÖRLER.....	35
EK 2: NACE Rev-2 SINIF. KODLARINA GÖRE DESTEK VERİLECEK SEKTÖRLER VE ALT SEKTÖRLER.....	36
EK 3- 2016 YILI AJANS MALİ DESTEKLERİ DANIŞMA TOPLANTILARI.....	45
EK 4: TRC2 BÖLGESİNDEKİ DİĞER KURUMLARIN DESTEKLERİ.....	62

2016 YILI MALİ DESTEK PROGRAMLARI İÇİN ÖNERİLER

1. GİRİŞ

08.11.2008 tarih ve 27048 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği’nin 6’ncı maddesinde belirtildiği üzere, Ajanslar tarafından söz konusu yönetmelik çerçevesinde sağlanacak desteklere ilişkin ilke ve kurallar; ulusal plan ve stratejiler, bölge planı ve programları ile Ajansın yıllık çalışma programında belirtilen öncelikler doğrultusunda oluşturulur.

Bu bağlamda, bu rapor; Karacadağ Kalkınma Ajansı’nın 2016 yılında ilan edeceği mali destek programlarının TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı hedefleri ve önceliklerine uyumlu olarak tasarlanması için hazırlanmış olup Ajans Yönetim Kurulu için öneri mahiyetindedir.

2. 2016 YILI İÇİN ÖNERİLEN MALİ DESTEK PROGRAMLARI

2014-2023 Bölge Planı ve Durum Analizi çalışmaları kapsamında yapılan analitik çalışmalar, katılımcı faaliyetler, bölgedeki kurum/kuruluşlarından temin edilen bilgiler ile Ajans mali destek programlarına dair görüş ve önerileri, ekonomik, sosyal ve mekânsal analizleri kapsayan TRC2 Bölgesi Mevcut Durum Raporu, Analiz ve Genel Değerlendirme Raporu ile TRC2 Bölgesi Bölge Planı (2014-2023) hedefleri doğrultusunda; Bölgede uygulanan/uygulanması devam eden program/projeler ile hibe ve/veya kredi desteği veren kurumların destekleri¹ de göz önüne alınarak;

Karacadağ Kalkınma Ajansı’nın 2016 yılında,

- a) ***KOBİ’lerde Kalite ve İhracat Mali Destek Programı,***
- b) ***Turizm ve Turizm Altyapısı Mali Destek Programı,***
- c) ***Yenilenebilir Enerji ve Çevre Mali Destek Programı***

Olmak üzere üç adet mali destek programı için proje teklif çağrısına çıkması önerilmektedir.

2016 yılı için önerilen üç adet Mali Destek Programının TRC2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı hedefleri ve plan kararları uyumu, gerekçesi, program öncelikleri, örnek proje konuları ve uygun başvuru sahipleri ile ilgili ayrıntılı bilgiye aşağıda yer verilmiştir. Bölgede faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, sanayici işadamları dernekleri, ticaret ve sanayi odaları

¹ Bölgedeki kurum ve kuruluşların destekleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. EK-4.

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

ile Karacadağ Kalkınma Ajansı personeli ile yapılan programlama anketlerinin sonuçları da ekte sunulmuştur.

Bölgemizde 2009 yılında Diyarbakır pilot uygulamasının başlatılmasından bu yana Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı uygulanmaktadır. Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı'nın temel amacı; "az gelişmiş bölgelerde, büyüme ve çevrelere hizmet verme potansiyeli yüksek kent merkezlerine sağlanan stratejik desteklerle, söz konusu kent merkezlerinin ekonomik kalkınmasına ivme kazandırılması ve kalkınmanın çevre merkezlere de yayılmasıyla kısıtlı kaynakların etkin değerlendirilmesi ve iç göçün kendi bölgesi içinde tutulmasıdır". CMDP kapsamında Diyarbakır'da 2008-2010 döneminde toplam 17 projeye 47.291.603,15 TL destek sağlanmıştır. 2011 yılında TRC2 Bölgesi uygulaması Ajansımıza aktarılmış olan CMDP programı kapsamında Diyarbakır ve Şanlıurfa uygulaması için 39.447.366,00 TL kaynak, iki il için eşit miktarda kullanılmak üzere Ajansımıza aktarılmış ve turizm altyapısı projeleri olan 8 proje uygulanmıştır. 2014 ve 2015 dönemi içinde 36 milyon TL kaynak kullanılacak olup ağırlıklı olarak kültür ve turizm altyapısı projeleri olan 16 proje başvurusu alınmıştır. 2015 ve 2016 yılında da sürececek olan CMDP programı kapsamında Diyarbakır ve Şanlıurfa merkezlerinde ağırlıklı olarak kültür ve turizm odaklı projeler desteklenmektedir.

Ajansımız tarafından 2013 yılından bu yana 3 kez sanayi altyapısı programı uygulanmış, bu kapsamda 2013 yılında 5 milyon hibe desteği verilerek 11 proje, 2014 8 milyon hibe verilerek 13 proje, 2015 yılında 4 milyon TL hibe verilmiş ve 7 proje desteklenmiştir. 2014 yılı projeleri devam etmektedir. 2016 yılında Ajans mali desteklerindeki bütçe kısıtı nedeniyle 2016 yılında Sanayi Altyapısı Mali Destek Programı proje teklif çağrısına çıkılmaması önerilmektedir.

Bölgede hâlihazırda Ajansımızca 2015 yılında çıkılan Sosyal Etkileşim Programı, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının çalışmaları, Sosyal Destek (SODES) Programı projeleri, GAP BKİ proje ve faaliyetleri, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının proje ve faaliyetleri uygulanmakta olduğundan, sosyal kalkınma alanında proje teklif çağrısına çıkılması, ilgili kurum ve kuruluşların çalışmalarıyla mükerrerlik oluşturacağı gerekçesiyle, önerilmemektedir. Ancak, sosyal kalkınma alanında bölgenin mevcut durumu ile ihtiyaçlarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılacak araştırma ve planlama faaliyetlerinin, Doğrudan Faaliyet Desteği kapsamında desteklenmesi önerilmektedir.

2.1 Kalite ve İhracat Mali Destek Programı

Bu program kapsamında, TRC2 Bölgesi Bölge Planında (2014-2023) belirtilen stratejik imalat sanayi sektörleri küçük, mikro ve orta ölçekli işletmeler ile kar amacı güden kooperatif ve diğer gerçek ve tüzel kişilere yönelik mali destek verilmesi önerilmektedir.

2.1.1 Gerekeşesi ve Amacı

Bölgenin öncü sektörlerde uzmanlaşması, ihracatını artırarak dışa açılması, KOBİ'lerde belgelendirme sistemi ve kalite altyapısı ile istihdam artışı, verimlilik ve ekonomik büyümenin sağlanması Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi, GAP Bölge Kalkınma Planı hedefleri, cazibe merkezleri/bölgesel büyüme odakları politikası ve Bölge Planı hedefleri ile belirtilmiştir. Yapılan bölgesel ekonomik analizler doğrultusunda bölge planında belirtilen stratejik sektörler hizmet sektörleri ve imalat sanayi sektörleri olarak belirlenmiştir.

a) İmalat Sanayi

Sanayi sektörü; ekonomilerde hizmetler ve tarım sektöründe gelişmeyi tetikleyen, yüksek miktarda katma değer üretebilen ve ekonominin rekabet gücünü artırması bakımından önem taşımaktadır. TRC2 Bölgesi, tarım ve madencilğe dayalı üretimde yüksek üretim potansiyeline sahipken, bu potansiyelini ikincil üretime yeteri kadar geçirememekte ve yeterli katma değeri yaratamamaktadır. Ancak son yıllardaki gelişmeler ve bölgesel teşviklerle birlikte imalat sanayide pozitif yönde bir gelişme eğilimi görülmektedir. Bölgede, özellikle 2000'li yıllarla birlikte ve 2008 yılı sonrasında açılan sanayi işletmelerinin sayısında ciddi artışlar görülmektedir. Buna paralel olarak bölge ihracatı da hızlı bir yükseliş göstermektedir.

Bölge tarihi nitelikli bölgesel merkez olup çevresindeki birçok il ve ilçeye mal ve hizmet sunmaktadır. Ancak TRC2 Bölgesi illeri, Kalkınma Bakanlığınca hazırlanan 2011 yılı sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre, 81 il sıralamasında Diyarbakır 67'inci ve Şanlıurfa ili 73'üncü sırada yer almaktadır. Bölge illeri Türkiye'nin ilk 12 büyük kenti arasında olmasına karşın, nüfusun yığıldığı bu merkezlerde sosyo-ekonomik gelişmişlik *ve istihdam olanakları yetersiz kalmaktadır*. Bölgemiz Türkiye'deki toplam işgücünün yüzde 2,8'ini, toplam istihdamın yüzde 2,6'sını ve toplam işsizliğin yüzde 5,6'sını oluşturmaktadır. Bu gösterge bölgemizin en büyük sorununun işsizlik olduğunu göstermektedir.

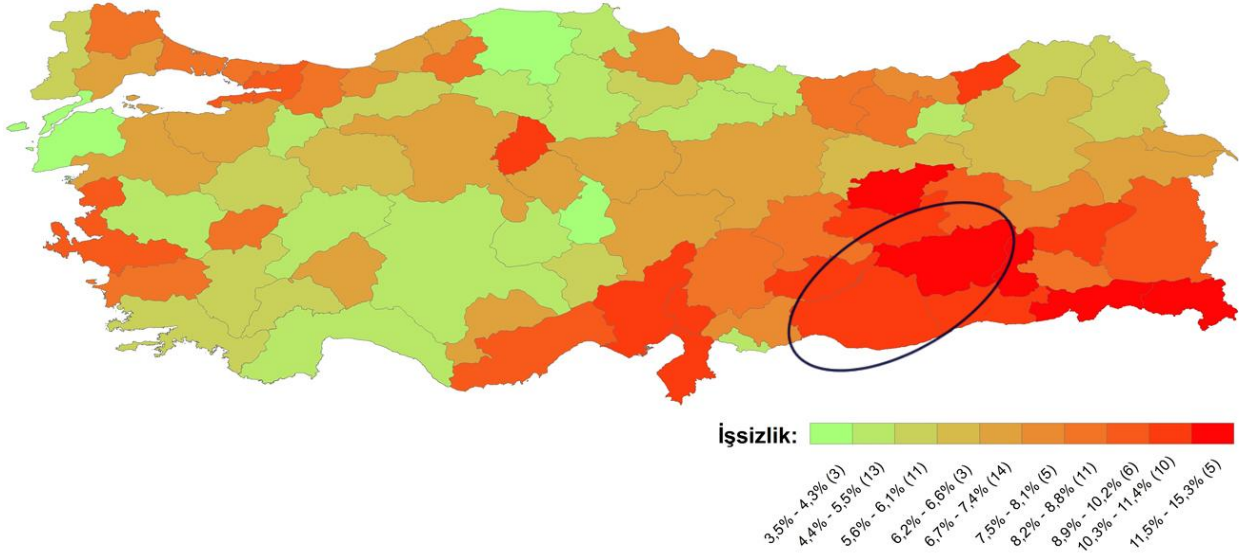

Tablo 1: TRC2 Bölgesi İşgücü ve İstihdam Göstergeleri² (%) (TÜİK, 2014).

Göstergeler	Diyarbakır	Sıra	Şanlıurfa	Sıra	TRC2	Sıra	Türkiye ort.
İstihdam oranı	32,4	80	30,2	67	31,2	25	45,9
İşgücüne katılım oranı	37,2	80	38,7	63	37,9	25	50,8
İşsizlik oranı	18,7	5	16,3	6	17,5	2	9,7

TÜİK 2013 yılı işgücü istatistiklerine göre, TRC2 Diyarbakır-Şanlıurfa Bölgesi yüzde 17,5 işsizlik oranı ile tüm bölgeler içinde Mardin Bölgesinden sonra ikincidir. Bölge işgücüne katılım ve istihdam oranı açısından da 26 Düzey 2 bölgesi içinde 25. sıradadır. 2012 yılında TÜİK tarafından açıklanan il bazında işgücü göstergelerine göre bölge illerinin durumu aşağıdaki haritada görülmektedir. Bunun yanında, TRC2 Bölgesi'nin kadınların işgücüne katılım oranının *da* en düşük olduğu bölgeler arasında olması, *ekonomik gelişme ve toplumsal refah için önemli sorun alanlarından birini* oluşturmaktadır.

Harita 1- İllere Göre İşsizlik Oranında Diyarbakır ve Şanlıurfa

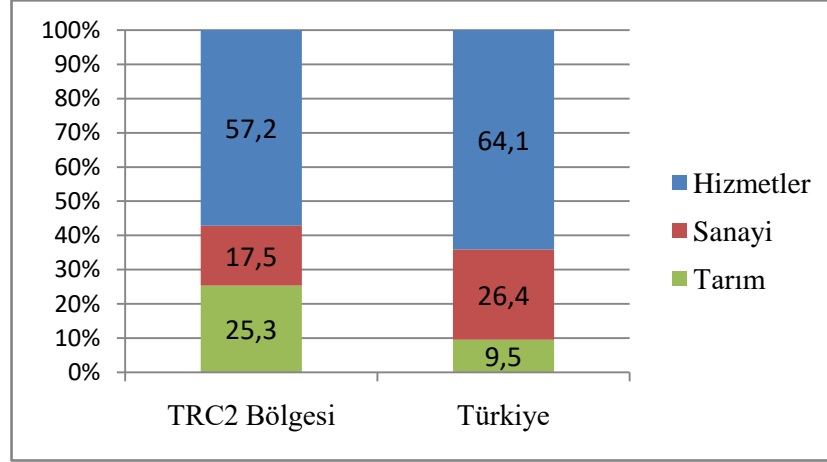
Kaynak: (TÜİK, 2014) kullanılarak üretilmiştir.

Bölge ekonomisinde hizmetler sektörü ülke ortalamasına yakın seyrederken, sanayi sektörü payı yetersiz kalmaktadır. Bölgede üretilen GSKD'nin sektörel dağılımı ve Türkiye ile karşılaştırıldığı tablo aşağıda görülmektedir.

²İBBS Düzey 3 iller bazında istihdam verileri için TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması 2011 sonuçları kullanılmıştır. Diğer göstergeler 2013 yılı TÜİK Hane Halkı İşgücü göstergeleridir.

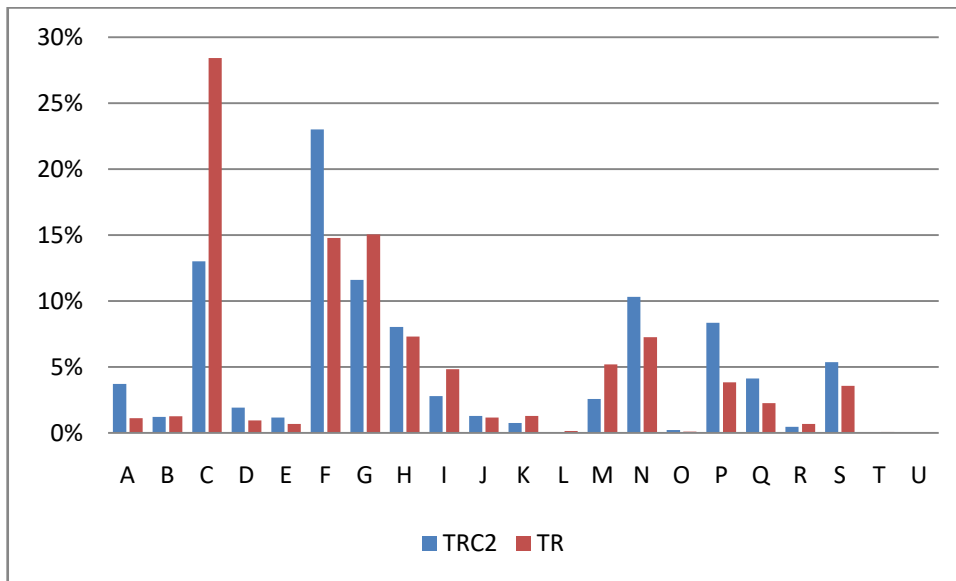
Şekil 2-1: TRC2 Bölgesi Sektörlere Göre GSKD Payları (%), 2010 (TÜİK, 2014).

TRC2 Bölgesi'nde yaratılan GSKD'nin sektörel dağılımı incelendiğinde; hizmetler sektörünün Türkiye ortalamasına yakın olduğu, tarım sektörünün ülke ortalamasının çok üstünde olduğu ve sanayi payının ise ülke ortalamasına göre düşük kaldığı gözlenmektedir. TÜİK verilerine göre, sanayi sektörünün payı içinde inşaat sektörü de sayıldığından imalat sanayinin payının oldukça düşük düzeyde kaldığı söylenebilir.

Türkiye ile TRC2 Bölgesi'nin sektörel yapılarına göre en büyük farkın imalat sanayi istihdamında olduğu görülmektedir. Ülke genelinde imalat sanayi istihdamı toplam sektörel büyüklüğün % 28'ini alırken, TRC2 Bölgesinde bu oran % 13'e düşmektedir.

Grafik 2- Türkiye'de ve TRC2 Bölgesinde İstihdamın Sektörel Dağılımı

Kaynak: SGK, 2014.

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

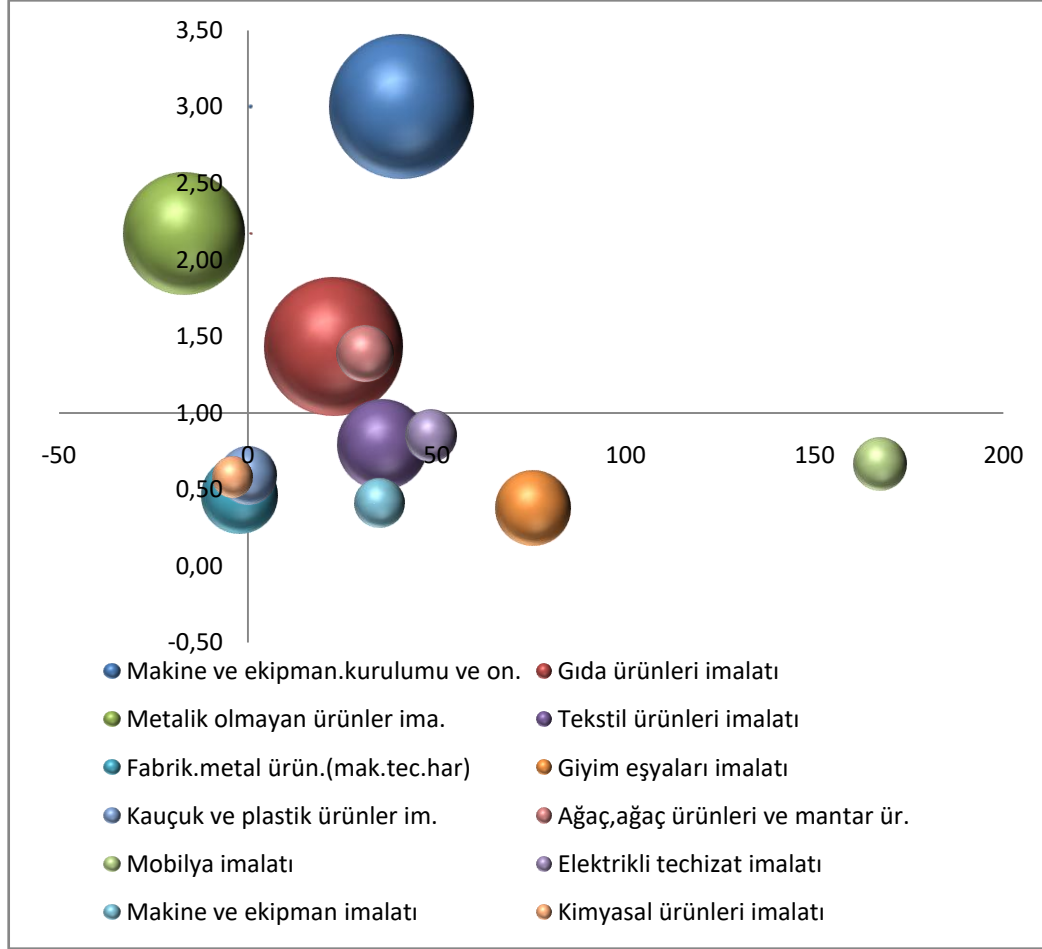
Ancak son yıllardaki gelişmeler ve bölgesel teşviklerle birlikte özellikle imalat sanayide pozitif yönde bir gelişme eğilimi görülmekte ve sanayi işletmelerinin sayısı hızla artmaktadır.

Bölge ekonomisinin gelişmesi ve güçlendirilmesi için bölgede imalat sanayinin gelişmesi, yaratılan katma değer artırılması ve ticaretin geliştirilmesi gerekmektedir. Bölgesel gelişmenin sağlanması ve gelişmişlik farklarının azaltılması için izlenen bölgesel politikaların başarılı olabilmesi için, sınırlı kaynakların en büyük etkiyi yaratacak stratejik alanlara yönlendirilmesi ve bu alanlara odaklanması büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle 2014-2023 dönemini kapsayacak olan Bölge Planı çalışmaları kapsamında detaylı ekonomik analizler yapılmış, bölge ekonomisinin rekabetçi olduğu alanlar tespit edilmiştir.

Yapılan ekonomik analizler sonucunda; Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde yoğunlaşan sektörler, bu illerde rekabetçi potansiyele sahip sektörler ve bölgede üretilen ürünlerin ihracatta rekabetçilik durumları analiz edilmiş, bölgenin öncü sektörleri, rekabetçi sektörleri ve yükselen sektörleri tespit edilmiştir. Diyarbakır – Şanlıurfa illerinin ekonomilerinde stratejik sektörlerin belirlenmesi için yapılan Yoğunlaşma Katsayısı (LQ) Analizi sonuçları aşağıdaki tablolarda görülmektedir.

Grafik 2-1: Diyarbakır İmalat Sanayinde Uzmanlaşmış, Yükselen ve Durgunlaşan Sektörler

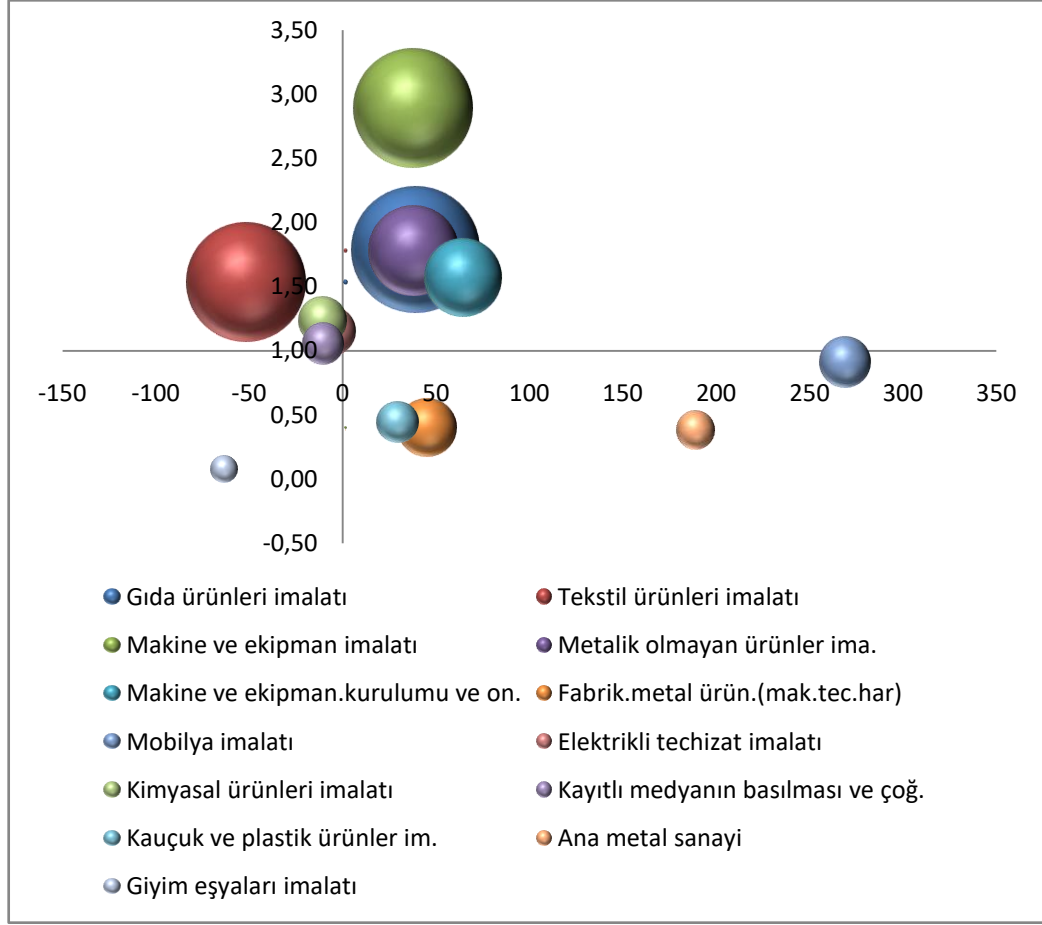

Kaynak: SGK 2008-2012 yılı verileri kullanılarak üretilmiştir.

2008-2012 döneminde Diyarbakır'da uzmanlaşmış ve yoğunlaşmasını artıran imalat sanayi sektörleri; *makine ve ekipman kurulumu, gıda imalatı, ağaç ve ağaç ürünleri imalatı, metalik olmayan ürünler imalatı* sektörleridir. Bu dönemde yükselişe geçen ve uzmanlaşma yolunda olan sektörler başta *mobilya imalatı* ve *giyim eşyaları imalatı* olmak üzere *tekstil ürünleri imalatı, elektrikli teçhizat imalatı* ile *makine ve ekipman imalatı* olarak görülmektedir.

Grafik 2-2: Şanlıurfa İmalat Sanayinde Uzmanlaşmış, Yükselen ve Durgunlaşan Sektörler

Kaynak: SGK 2008-2011 yılı verileri kullanılarak üretilmiştir.

2008-2011 döneminde Şanlıurfa'da yoğunlaşmasını artıran uzmanlaşmış imalat sanayi sektörleri; *makine ve ekipman imalatı, gıda ürünleri imalatı, metalik olmayan ürünler imalatı ile makine ve ekipman kurulumu ve onarımı* sektörleridir. Bu dönemde yükselişe geçen ve gelişen sektörler başta *mobilya imalatı* olmak üzere, *ana metal sanayi, fabrikasyon metal ürünleri imalatı* ile *kauçuk ve plastik ürünler imalatı* sektörleridir.

Bölge ekonomisinin güçlendirilmesi için; rekabetçi sektörlerin üretim ve istihdam kapasitesinin artırılması, ihracat kapasitelerinin artırılması, bu sektörlerde yığılma ve uzmanlaşmaların teşviki, bu sayede imalat sanayinde yığılma ve ölçek ekonomilerinden faydalanılması ve rekabet güçlerinin artırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, sektörlerde sanayi işletmelerinin üretim maliyetlerinin azalması, üretim kapasitelerinin artması ve rekabet güçleri yükselmesi beklenmektedir. Yığılma ekonomileri ile işletmelerde; ortak altyapı, ortak hammadde ve pazar ağlarının kullanılması, verimliliğin ve rekabet gücünün artması ve teknolojik yeniliklere daha hızlı uyum sağlanması gibi

olanaklardan yararlanmaktadır. Bu sektörlerin gelişmesi ile orta ve uzun vadede yığılmalar gösteren rekabetçi sektörlerde kümelenme potansiyelinin de oluşması beklenmektedir.

b) İhracat

İhracat; tüm dönemlerde ülkelerin ekonomik büyümesinin vazgeçilmez bir parçası ve sürükleyicisi olmuştur. İçinde bulunduğumuz dönemde ise, ticaretin küreselleşmesi ile birlikte ekonomik aktörler değişmekte, yeni ekonomik sistemde ulus ekonomilerinin yerine bölge ve şehir ekonomileri öne çıkmaktadır. Bu yeni sistemde bölgeler, ulus ötesi ağlara entegre olarak ekonomik büyümeyi hızlandırmakta ve refahlarını arttırmaktadır. Yeni ekonomik coğrafya ve bölgesel gelişme yazınında, gelişmede geride kalan bölgelerin rekabetçiliğini ve ticaret bağlantılarını güçlendirmesi ile gelişme potansiyeli kazanacakları vurgulanmakta ve ihracat odaklı büyüme stratejileri ağırlık kazanmaktadır.

TRC2 Bölgesi ihracatı 2002 yılında 13,8 milyon dolar iken, 2012 yılında 309,1 milyon dolar olmuştur. İhracatın 11 yıldaki artışı 22 kattan daha fazladır. Türkiye’de ve TRC2 Bölgesinde ihracattaki artışa paralel olarak ihracatçı firma sayısı da artış göstermiştir. Türkiye’de 2002 yılına göre ihracatçı firma sayısında % 78, TRC2 Bölgesinde ise % 483 artış olmuştur. Ancak bölge illerinin ihracatı ülke ihracatı içinde çok küçük bir paya sahiptir. İhracat sıralamasında (2012) Düzey 2 Bölgeleri arasında 23’nci sırada bulunan Bölgenin, Türkiye’deki toplam ihracat içindeki payı sadece binde 2 civarındadır.

Tablo 2- İhracata İlişkin Göstergeler, 2012

	Şanlıurfa	Diyarbakır	TRC2 Bölgesi	Türkiye
İhracat (Dolar)	153.756	236.952	505.608	157.610.157.690
İhracat Sıralaması	43	36	21	-
İhracat / GSYİH (%)	-	-	0,04	19,4
İhracat Yapılan Ülke Sayısı	67	65	65	222
Türkiye İhracatına Oranları (%)	0,07	0,2	0,3	-

Kaynak: TÜİK, 2012.

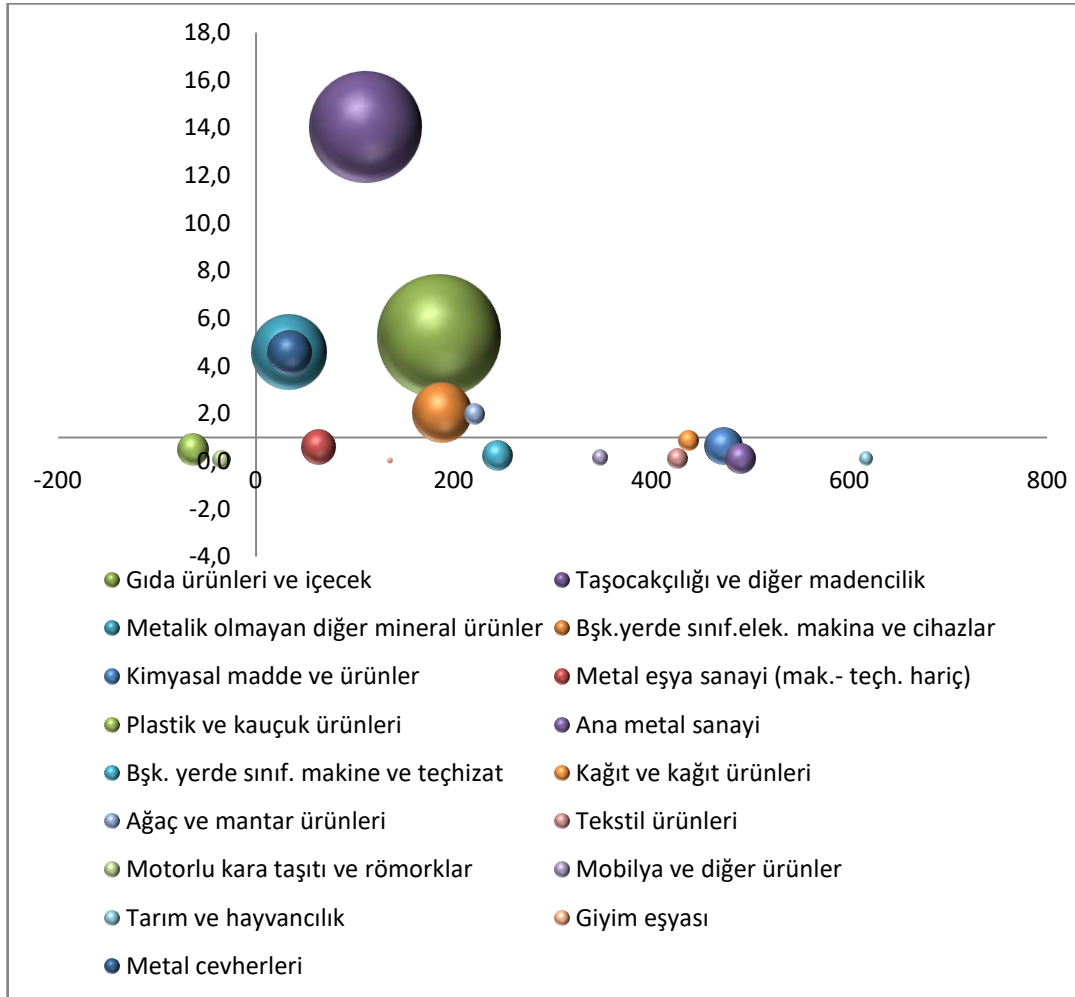
Bölge illerinde ihracatın yarısının Irak’a yapılmasına karşın, Türkiye’nin Irak’a gerçekleştirdiği ihracat içinde bölgemizin payı % 2,2’dir. Başta Irak olmak üzere Ortadoğu Ülkeleri ile ticari ilişkilerin artmasına karşın; bölgedeki KOBİ’ler, pazarlama kapasitelerinin düşük olması nedeniyle bu fırsatı yeterince değerlendirememektedir. KOBİ’lerin **dış ticaret** bilincinin oluşturulması ve geliştirilmesi, dışa açılmaları ve uluslararası pazarlara yönelmeleri gerekmektedir.

Diğer yandan bölge ihracatının yaklaşık yüzde 80'i ilk iki ülkeye yapılmakta olması ve ihracatta ilk sırada olan sektör/ürün gruplarının düşük katma değerli ürünler olması bölge ekonomisinin dışa açıklığı ve ekonomik entegrasyonun düşük olduğunu göstermektedir. Buna karşın son yıllarda bölge ihracat çok önemli bir artış trendi içine girmiştir. Bu nedenle Bölge ekonomisi ihracatı önemli oranda artışa geçmiştir.

Bölgenin ihracatta rekabetçi sektörlerinin tespiti için 2012 yılı ihracat verileri ile 2008-2012 yılları arasındaki değişim değerleri kullanılarak yapılan Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Analizi sonuçlarının sonuçları aşağıdaki tablolarda görülmektedir.

Grafik 2-3: Diyarbakır İlinde Rekabetçi Üstünlüğe sahip, Yükselen ve Gelişen İhracatçı Sektörler

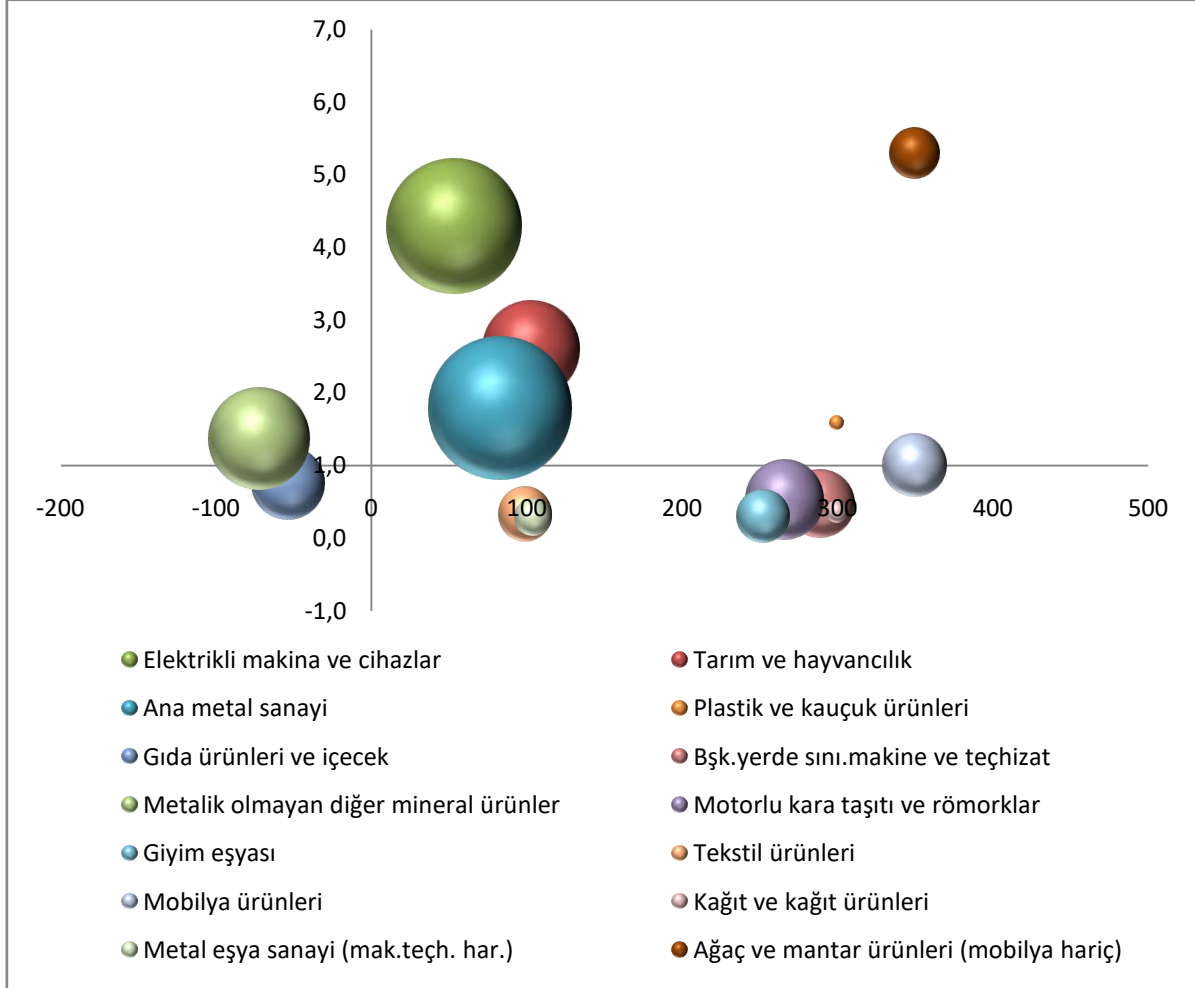
Kaynak: TÜİK, 2012b verileri kullanılarak üretilmiştir.

Buna göre; Diyarbakır'da rekabetçi üstünlüğe sahip ürünler sırasıyla *gıda ürünleri ve içecek ürünleri, taşocakçılığı ve diğer madencilik, metalik olmayan diğer mineral ürünleri, başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazlar ile metal cevherleridir.* Diyarbakır'da İhracatta

rekabet gücü yükselen sektörleri ise sırasıyla *tarım ve hayvancılık*, *ana metal sanayi*, *kimyasal madde ve ürünler*, *tekstil*, *mobilya*, *elektrikli makine ve cihazlar*, *metal eşya sanayi* ürünleridir.

Grafik 2-4: Şanlıurfa İlinde Rekabetçi Üstünlüğe sahip, Yükselen ve Gelişen İhracatçı Sektörler

Şanlıurfa’da rekabetçi üstünlüğe sahip sektörler sırasıyla “*tarım ve hayvancılık*”, “*elektrikli makine ve cihazlar*”, “*gıda ürünleri ve içecek*” sektörleri ile ihracat payları düşük olan “*kâğıt ve kâğıt ürünleri*”, “*plastik ve kauçuk ürünleri*” sektörleridir. İhracatta rekabet gücü yükselen sektörleri Şanlıurfa’da sırasıyla *mobilya ürünleri*, *ağaç ve mantar ürünleri*, *başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat*, motorlu kara taşıtları ve römorklardır.

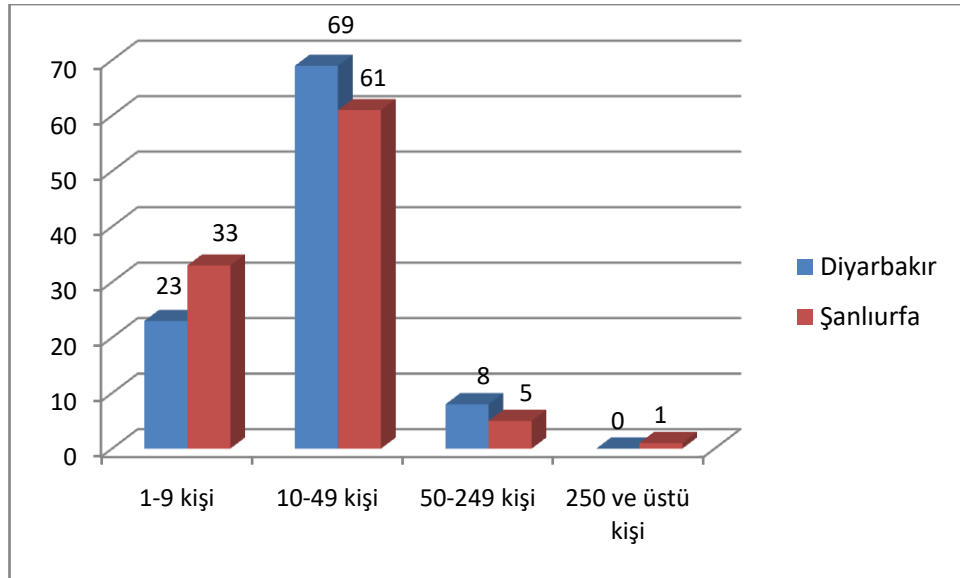
Yeni istihdam alanları yaratarak işsizliğin azaltılmasındaki rolleri ve piyasa koşullarındaki değişimlere hızlı uyum sağlayabilen esnek üretim yapıları ile Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ)’ler, ülke ve bölge ekonomisi için büyük önem taşımaktadır. TRC2 Bölgesi’nde hizmetler ve sanayi sektöründeki işletmelerin tamamına yakını KOBİ niteliğindedir. TRC2 Bölgesindeki işletmelerin istihdam sayısına göre büyüklüklerine bakıldığında, istihdam kapasitesi 250’nin altında olan işletme sayısı Diyarbakır ilinde **10.680**, Şanlıurfa ilinde **8.143**, Türkiye genelinde ise

1.432.583'tür. Toplam işletme sayısı ile karşılaştırıldığında Bölgede ve Türkiye genelinde işletmelerin % 99,9'u KOBİ tanımına girmektedir. Bu işletmeler Diyarbakır'da istihdamın % 92'sini, Şanlıurfa'da % 81'ini Türkiye genelinde ise % 82'sini sağlamaktadır.

Bölgedeki KOBİ'ler, genel olarak, mikro ve küçük ölçekli işletmeler şeklindedir. Bu KOBİ'ler finansmana erişim, planlama, pazarlama sorunları başta olmak üzere, teknolojik altyapının yetersizliği, düşük üretim kapasitesi ile Ar-Ge faaliyetlerinin düşüklüğü, **kurumsallaşamama** ve finansal kaynak veya fonları bulma ve yönetmede karşılaşılan diğer sorunlar nedeniyle istenen verimlilik düzeyinde çalışmamakta, yeterli düzeyde katma değer ve istihdam yaratamamaktadırlar.

Grafik 4– Bölgede Sanayi İşletmelerinin Çalışan Sayısına Göre Yüzde Dağılımı

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2012.

Yukarıdaki grafikten de görüleceği üzere, TRC2 Bölgesi'nde sanayi sektöründeki işletmelerin % 99'unun istihdam sayısı 250 kişinin altında olup KOBİ sınıfına girmektedir. On kişiden az personel istihdam eden işyerlerinin Şanlıurfa'da daha fazlayken, Diyarbakır'da küçük ölçekli sanayi işletmesi sayısı yüzdesinin daha fazla olduğu görülmektedir. 50-249 kişi aralığında istihdamda sahip işletme sayısının yüzdesinin düştüğü ve büyük ölçekli işletme sayısının sanayi işletmeleri içindeki payının yüzde 1'in altında olduğu görülmektedir.

Bölgedeki KOBİ'lerin **Ar-Ge** ve **yenilikçilik** kapasitesi oldukça düşüktür. KOBİ'ler sınai mülkiyet hakları konusunda da ülke ortalamalarının çok gerisinde kalmaktadır. Son 14 yılın istatistiklerine bakıldığında patent sayısı, faydalı model, endüstriyel tasarım ve marka tescil sayılarında Bölgenin ülke içindeki payı binde 1'ler seviyesindedir.

Bölgede finansal derinliğin az olması, bu alanlarda tecrübe birikiminin yetersiz olması gibi nedenler işletmelerin **finansmana erişimini** zorlaştırmaktadır. Bunun neticesinde, KOBİ'ler kendi öz sermayeleri ile yatırım ve işletme sermayelerinin tamamını karşılamaya çalışmakta ve sonuçta; rekabet gücü düşük ve çok kırılgan bir durumda, günümüz değişken piyasa koşulları ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bölgede son yıllarda gelişmekte olan **girişimcilik**; istihdam olanaklarının artırılması, yeni iş ve yatırım alanlarının oluşturulması bakımından önem taşımaktadır. Bölgede girişimciliğin desteklenerek yeni iş alanları ve istihdam olanaklarının yaratılması, böylece bölgedeki üretim ve katma değer artırılması gerekmektedir. Bölgedeki girişimlerin nitelikli bir yapıya kavuşturulup büyümelerinin sağlanması, bölgesel ekonomik gelişmenin sürdürülebilirliği açısından da önem taşımaktadır.

Küreselleşme süreci ile birlikte ekonomide **rekabetçilik**, tüm dünyada ön plana çıkmıştır. Ekonomilerin serbest pazar koşullarında ayakta kalmaları, rekabet güçlerini artırmalarına bağlıdır. Uzmanlaşma ve yüksek katma değerli mal veya hizmet üretebilme yeteneği rekabet edebilirliğin en önemli şartları durumundadır.

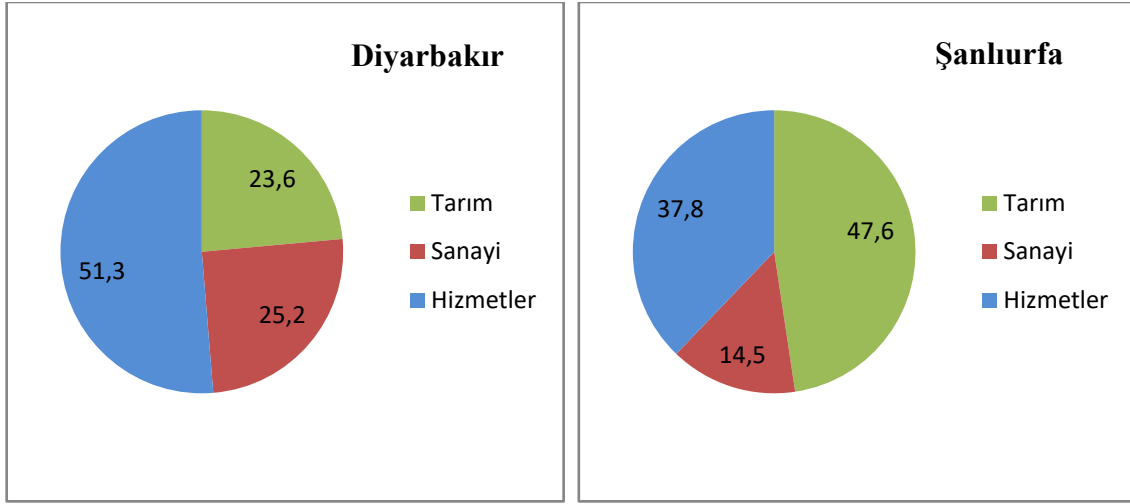
KOBİ Mali Destek Programı ile TRC2 Bölgesi'nde imalat sanayideki KOBİ'lerin kurumsallaşma çalışmalarının desteklenerek fiziki ve beşeri altyapılarının desteklenmesi, finansal kaynaklara erişimlerinin artırılması, planlama ve pazarlama konularındaki kapasitelerinin geliştirilmesi, yüksek katma değerli mal üretim kapasitesinin artırılması, yeni iş ve istihdam alanlarının oluşturulması, yenilikçilik ve Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Bölgede yüksek işsizlik oranı, imalat sanayi istihdamının yetersiz olması, mevcut sanayi işletmelerinin yetersiz sayıda ve kapasitede olması nedeniyle, 2012 yılında yürütülecek KOBİ Mali Destek Programında **bölgenin stratejik imalat sanayi sektörlerinde** faaliyet gösteren **mikro ölçekli** ve **küçük işletmelerin**³ üretim ve istihdam kapasitelerinin artırılması hedeflenmektedir.

c) Hizmetler

Bölge ekonomisinde hizmetler sektörü önemli bir paya sahiptir. TÜİK (2011) Nüfus ve Konut Araştırması sonuçları kapsamında iller bazında açıklanan istihdamın sektörel dağılımına göre, Bölgede öncü istihdam ve işletme sayısı bakımından en yüksek paya sahip sektör hizmetler sektörüdür. Nüfusun büyük bölümü kentsel alanda yaşayan Diyarbakır ile son yıllarda kentleşme hızı ciddi ölçüde artan Şanlıurfa illerinde kentleşme ekonomileri etkilidir.

³ Burada "mikro ve küçük işletmeler" yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 8.000.000,00 TL'yi aşmayan işletmeler kastedilmektedir.

Hizmetler sektörü Diyarbakır ekonomisinde daha fazla yer tutmakta olup, Şanlıurfa ekonomisinde tarım sektörünün ağırlığı daha yüksektir. Bu başlıkta hizmetler sektörü içinde yer alan turizmle ilişkili “*konaklama hizmetleri*” sektörü de bölgenin stratejik sektörleri arasındadır.

Bölgenin stratejik gelişme alanlarından biri olan turizm sektörü, emek yoğun bir sektör olarak yüksek istihdam yaratmakta, sektörel gelişmeleri tetiklemekte, kentlerin yaşam ve mekân kalitelerinin yükseltilmesine etki etmekte, bölgeler ve kentlerin tanınırlığını artırmaktadır. Sahip olduğu zengin tarihi, kültürel ve doğal değerlere rağmen, turizmden çok düşük bir pay alan bölgede turizm olanaklarının geliştirilmesi, çeşitlendirilmesi ve tanıtılması ile potansiyelin en üst düzeyde değerlendirilmesi, bölgenin kalkınması açısından önem arz etmektedir.

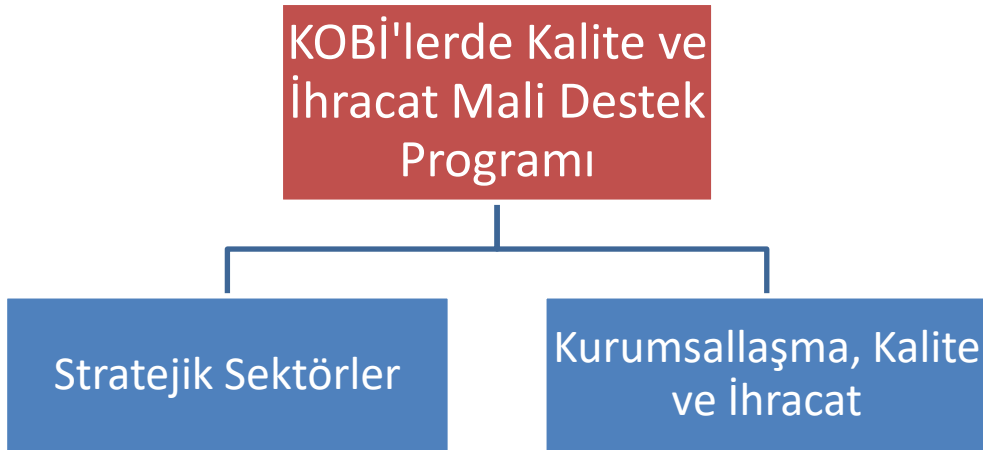
TRC2 Bölgesi'nin sahip olduğu kültürel miras ve çeşitli turizm potansiyellerine karşın bölgeyi ziyaret eden turist sayısının düşük kalması, bu potansiyelin yeterince değerlendirilemediğini göstermektedir. Yerli ve yabancı ziyaretçi sayılarında TRC2 Bölgesi turizmden yeteri kadar pay alamamakta, Bölgeyi ziyaret eden yabancı turist sayısı çok düşük değerlerde kalmaktadır. Bölgede yerli ve yabancı turistlerin ortalama kalış süreleri Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. 4 Temmuz 2015 tarihinde Diyarbakır Surları ve Hevsel Bahçesi UNESCO Dünya kültür mirası listesine alınmıştır. Bu gelişme bölgenin turizm potansiyelini yükselten önemli bir gelişme olup turizm talepleri ve faaliyetlerini de artıracaktır. Ancak bölgede tarihi ve kültürel yapıların bakım onarım ve restorasyon ihtiyacı vardır ve kaynak sıkıntısı çekilmektedir.

Bölge illerinde konaklama tesisleri ve yatak sayıları yeterli değildir. Ancak, son yıllarda Bölgede artan yatırımlarla kapasitenin artması beklenmektedir. Turizm göstergelerinin iyileştirilmesi, turist gelişleri ve kalış sürelerinin artırılması için; bölge illerinde konaklama tesislerinde yatak kapasitesinin, nicelik, nitelik ve çeşitliliğinin artırılmasına yönelik projelerin desteklenmesiyle turizme yönelik

hizmetlerin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Yapılan analizlere göre **bölgenin stratejik hizmet sektörleri** arasında yer alan **turizm** sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lerin veya 3 yıldız ve altındaki otellerin hizmet kalitesini artırmaya yönelik projeleri ile; konaklama tesislerindeki çeşitliliği ve kapasiteyi artırmak üzere tarihi nitelikli tescilli yapıların butik otele veya özel konaklama tesislerine dönüştürülmesi projelerinin KOBİ Mali Destek Programları kapsamında uygun başvuru sahipleri olarak kabul edilmesi önerilmektedir.

Sonuç olarak, yapılan ekonomik analizler ve katılımcı çalışmalar ışığında hazırlanan Bölge Planı hedefleri doğrultusunda 2016 yılı KOBİ Mali Destek Programı aşağıdaki çerçeve ile önerilmektedir. Program ile Bölge Planı kapsamında belirlenen rekabetçi ve yükselen sektörlerin desteklenmesi ve ekonomik gelişmenin hızlandırılması hedefine odaklanılması; KOBİ'lerin kurumsallaşmalarının artırılması ve ihracat hedeflerinin de bu program kapsamında ele alınması önerilmektedir.

Söz konusu Rekabetçi ve Yükselen Sanayi Sektörleri ile seçilmiş bazı hizmet sektörleri aşağıdaki tablolarda görülmektedir.

<i>Rekabetçi ve Yükselen Sanayi Sektörleri</i>	
<i>Gıda Ürünleri İmalatı,</i>	<i>Elektrikli Teçhizat İmalatı,</i>
<i>Tekstil Ürünleri İmalatı</i>	<i>Makine ve Ekipman İmalatı,</i>
<i>Giyim Eşyaları İmalatı</i>	<i>Ana Metal Sanayi,</i>
<i>Metalik Olmayan Mineral Ürünleri İmalatı,</i>	<i>Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı</i>
<i>Ağaç ve Ağaç Ürünleri İmalatı,</i>	<i>Kauçuk ve Plastik Ürünler İmalatı</i>
<i>Mobilya Ürünleri İmalatı</i>	<i>Kimyasal Madde ve Ürünler İmalatı</i>

KOBİ Mali Destek Programı ile bölgenin rekabetçi ve yükselen “Stratejik Sektörleri”nin desteklenmesiyle bölgede gelecek vadeden sektörlerde yığılma ekonomilerinden faydalanılması, değer ve tedarik zincirlerinin geliştirilmesi ve uzmanlaşmanın teşvik edilmesi, bu sayede Bölge ekonomisinde daha hızlı büyüme ve istihdam artışının sağlanması, kurumsallaşma ve verimliliğin artırılması ile ihracat kapasitesinin artırılması ve bölge ekonomisinin dışa açılması amaçlanmaktadır.

2.1.2 TRC2 Bölgesi 2014-2023 Taslak Bölge Planı Öncelikleri İle Uyumu

TRC2 Bölgesi’nde 2014 yılı içerisinde yürütülmesi düşünülen Mali Destek Programlarından biri olarak öngörülen KOBİ Mali Destek Programı, 2014-2023 yıllarını kapsayan Bölge Planı hedefleri ile uyum içindedir.

Bölge Planında, *Kentsel Ekonomileri Geliştirmek ve Ekonomik Büyümeyi Hızlandırmak* gelişme ekseninde belirlenen Stratejik Hizmet Sektörlerinde Uzmanlaşmanın Sağlanması ve Büyümenin Hızlandırılması, Sanayinin Gelişmesi ve Katma Değerli Üretim Yapısına Geçiş ve KOBİ’lerin Rekabet Güçlerinin Artırılması ve Girişimciliğin Desteklenmesi amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik temel hedefler aşağıda özetlenmiştir:

- a) Bölge İllerinde Sağlık, Ulaştırma-Lojistik, Turizm, Eğitim ve Bilgi ve İletişim Teknolojileri Hizmetlerinde Uzmanlaşma ve Hizmet Kalitesinin Artırılması,
- b) Bölgenin stratejik sanayi sektörlerinde tedarik ve değer zincirlerinin oluşturulması ve kümelenme politikalarının izlenmesi,
- c) Turizmin Geliştirilmesi ve Bölge Ekonomisi İçindeki Payının Artırılması Bölge illerinde imalat sanayinin geliştirilmesi ve ekonomi içindeki payının artırılması,
- d) İhracatın Artırılması ve Bölgenin Dışa Açılması,
- e) KOBİ’lerde kurumsallaşmanın sağlanması ve rekabet gücünün artırılması.

KOBİ Mali Destek Programının bu hedeflerin gerçekleştirilmesine katkı sunması beklenmektedir.

2.1.3 Program Öncelikleri⁴

- a) Bölgenin stratejik sektörlerinde işletmelerin üretim ve hizmet kalitesinin artırılması, ihtisaslaşmanın teşvik edilmesi, tedarik ve değer zincirlerinin geliştirilmesi,

⁴ Program kapsamında destek verilmesi öngörülen, NACE Kodlarına göre belirlenen sektör ve alt sektörler için bkz. EK-2.

- b) Stratejik sektörlerde Ar-Ge ve yenilikçilik faaliyetlerinin teşvik edilmesi, işletmelerde teknoloji kullanımının artırılması,
- c) İşletmelerin pazarlama, dışa açılma ve ihracat kapasitelerinin geliştirilerek uluslararası pazar paylarının artırılması,
- d) KOBİ'lerde modern üretim süreçlerinin kurulması, üretim, istihdam ve verimliliğin artırılması,
- e) Turizm işletmelerinde hizmet kalitesi ve ihtisaslaşmanın artırılması.

2.1.4 Örnek Proje Konuları

- a) Stratejik sanayi sektörlerinde (bkz. Ek 1) tedarik ve değer zincirlerinin oluşturulmasına yönelik faaliyetler (satın alma, üretim, yönetim, muhasebe, satış ve dağıtım faaliyetleri),
- b) Stratejik sanayi sektörlerinde pazarlama, markalaşma veya üretim süreçlerini geliştirme projeleri,
- c) KOBİ'lerde üretim teknolojilerinin geliştirilmesi, üretim süreçlerinin iyileştirilmesi, stok yönetiminde teknolojik yöntemlerin kullanılmasına yönelik projeler (kurumsal kaynak planlama, malzeme ihtiyaç planlama yazılımlarının kurulması, stok kontrol sistemleri, barkod sisteminin kurulması vb projeler)
- d) Gıda ürünleri imalatında kapasitenin artırılması (tarımsal ürünleri işleme tesislerinin kurulması; **un, çirçir ve mısır kurutma işletmeleri hariç** olmak üzere; meyve-sebze işleme, kurutma, paketleme tesisi kurulması, makarna ve bisküvi üretim tesisleri kurulması, bakliyat eleme, işleme ve paketleme tesisi kurulması, et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri işleme tesislerinin kurulması veya mevcutlarının kapasitelerinin artırılması),
- e) İhracatı artırmaya yönelik kurumsal kapasitenin artırılmasına yönelik projeler (ihracat biriminin kurulması, dış ticaret uzmanı istihdamı, yabancı dil bilen personel, e-ticaret vb sistemlerin kurulması)
- f) KOBİ'lerin ihracata başlamasına yönelik tanıtım, pazarlama veya kapasite geliştirmeye yönelik projeler
- g) İhracatçı firmaların ihracat kapasitelerinin artırılmasına yönelik Ar-Ge ve analiz altyapılarının geliştirilmesi

- h) Turizmde 3 yıldız ve altı konaklama tesislerinde mevcut kapasitenin geliştirilmesi ve hizmet kalitesinin artırılması,
- i) Tarihi yapılarda turizme yönelik işletmelerin kurulması (konaklama tesisleri, müze, sanat galerisi, sergi vb).
- j) Organik ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi, tekstil ve giyim eşyaları imalatı, ağaç ürünleri ve mobilya imalatı, kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, yapı malzemeleri ve kimyasalları üretimi, elektrikli makine ve teçhizatlar gibi stratejik sektörlerde kapasite artışı, ürün geliştirme, markalaşma ve üretim süreçlerini geliştirme vb projeler,

2.1.5 Uygun Başvuru Sahipleri

KOBİ Mali Destek Programına kar amacı güden aşağıdaki kuruluşlar başvuruda bulunabilir:

- a) Yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 10.000.000,00 (on milyon) TL'yi aşmayan imalat sanayi ve turizm⁵ sektöründe faaliyet gösteren işletmeler,
- b) Kar amacı güden üretici kooperatifleri ve üretici birliklerinden imalat sanayi (özellikle tarıma dayalı imalat sanayi) ile turizm sektöründe faaliyet gösterenler.
- c) Kar amacı güden diğer gerçek ve tüzel kişiler.

2.1.6 Programın Bütçesi ve Destek Miktarları

KOBİ Mali Destek Programı'nın bütçesi 4 Milyon TL olarak öngörülmüş olup proje bazında asgari ve azami destek miktarlarının aşağıdaki gibi olması önerilmektedir.

Asgari Destek Miktarı	:	30.000,00 TL
Azami Destek Miktarı	:	150.000,00 TL

2.2 Turizm ve Turizm Altyapısı Mali Destek Programı

2.2.1 Gerekçesi ve Amacı

Diyarbakır ve Şanlıurfa illeri tarih öncesi devirlerden günümüze kadar sürekli olarak yerleşim ve ticaret merkezleri olmuş ve insanlığın kültürel gelişimine ve önemli uygarlıkların ortaya çıkmasına sahne olmuştur. Tarihindeki birçok değeri günümüze taşıyan bölgemiz, tüm insanlığa ait olan zengin kültürel bir mirasa sahiptir. Şanlıurfa'da bulunan Göbekli Tepe, Diyarbakır'da bulunan Körtiktepe, Çayönü gibi dünya mirası değerlerine sahip Bölge il ve ilçeleri çok sayıda kültür varlığına sahiptir.

⁵ 3 yıldız ve altındaki oteller ve benzeri konaklama tesisleri ile belediye belgeli tesisler uygun başvuru sahibi olarak kabul edilecektir.

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

Bölgemizde 6 adet kentsel sit alanı bulunmaktadır. Kentsel sit alanları tarihi ve geleneksel kent dokusuna sahip kent merkezleridir ve kültür turizmi açısından çok yüksek potansiyel teşkil etmektedir.

Diyarbakır Suriçi Bölgesi, Şanlıurfa tarihi kent merkezi, Harran, Halfeti, Birecik ve Siverek kent merkezleri kentsel sit alanları olup turizm potansiyeline sahiptirler. Diyarbakır tarihi kent merkezini içine alan Diyarbakır Surları ile Hevsel Bahçesi 4 Temmuz 2015 tarihinde UNESCO Dünya kültür mirası listesine alınmıştır. Bu önemli bir gelişme kentteki turizm taleplerini ve faaliyetlerini de artıracaktır. Ancak bölgede tarihi ve kültürel yapıların bakım onarım ve restorasyon ihtiyacı vardır ve gerekli finansman kaynağının teminatında sıkıntı çekilmektedir.

TRC2 Bölgesi tescilli taşınmaz kültür varlıklarının sayısı bakımından önde gelen bölgeler arasındadır. Bölgede bulunan 3138 adet tescilli taşınmaz kültür varlığının 1965 adedi Diyarbakır ve Şanlıurfa merkez ilçe sınırları içinde, 1267 adedi de Diyarbakır ve Şanlıurfa ilçelerinde bulunmaktadır. Bu nedenle Bölge yerleşmelerinin yüksek kültür turizmi potansiyeli taşıdığı açıktır.

Şanlıurfa tarihi kent merkezi ve Harran sit alanı da UNESCO Dünya kültür mirası geçici listesinde yer almaktadır ve bu alanların da asıl listeye alınması süreçleri devam etmektedir. Özellikle Diyarbakır ve Şanlıurfa tarihi kent merkezleri sit alanlarında çok sayıda sivil mimarlık örneği tarihi ve tescilli yapı bulunmaktadır. Söz konusu tarihi ve tescilli yapıların büyük bir kısmı bakıma ve onarıma muhtaç durumda olup restorasyon ihtiyacı bulunmaktadır. Alternatif finansman kaynakları yaratılması durumunda müteşebbisler tarafından restore edilip bölge turizmine kazandırılması ve yeni iş alanları yaratmaları beklenmektedir. Sahip olduğu zengin tarihi, kültürel ve doğal değerlere rağmen, turizmden çok düşük bir pay alan bölgede turizm olanaklarının geliştirilmesi, çeşitlendirilmesi ve tanıtılması ile potansiyelin en üst düzeyde değerlendirilmesi, bölgenin kalkınması açısından önem arz etmektedir.

Turizm sektörü emek yoğun bir sektör olması, kentsel ekonomilerde yarattığı canlılık ve büyüme etkileri ile gelişmeyi tetikleyen sektörlerdendir. TRC2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı çalışmaları kapsamında yapılan ekonomik analizler bölge ekonomisinde turizm sektörünün rekabetçi olduğunu ve gelişme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Bu nedenle turizm, Bölge Planında hızlı büyüme ve yüksek istihdam sağlayacak stratejik hizmet sektörleri arasında yer almıştır.

Tablo 4- Diyarbakır ve Şanlıurfa Turizm İşletme ve Belediye Belgeli Tesislere Geliş Sayısı, Geceleme Sayısı, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranları, 2007-2014

Tesislere Geliş Sayısı	Şanlıurfa			Diyarbakır		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

		Şanlıurfa			Diyarbakır		
2007		10.469	167.580	178.049	16.552	509.618	526.170
2008		9.878	168.529	178.407	25.153	534.723	559.876
2009		12.693	174.088	186.781	21.070	510.986	532.056
2010		18.481	201.915	220.396	28.360	363.816	392.176
2011		17.556	210.967	228.523	38.192	417.088	455.280
2014		36 514	263 705	300 219	71 417	440 207	511 624
Geceleme Sayısı		Şanlıurfa			Diyarbakır		
2007		16.017	473.149	489.166	29.392	555.638	585.030
2011		32.453	331.051	363.504	67.064	539.603	606.667
2014		63 696	430 493	494 189	106 731	600 688	707 419
Ortalama Kalış Süresi		Şanlıurfa			Diyarbakır		
2007		1.65	1.25	1.25	1.75	1.15	1.15
2011		1.85	1.6	1.6	1.75	1.3	1.3
2014		1,7	1,6	1,6	1,6	1,4	1,4
Doluluk Oranı		Şanlıurfa			Diyarbakır		
2007	A (%)	2.21	20.58	22.79	2.12	29.43	31.55
	B (%)	2.32	33.83	36.15	1.76	42.01	43.78
2011	A (%)	3.00	30.38	33.38	5.32	38.33	43.65
	B (%)	2.60	26.69	29.29	4.47	41.23	45.70
2014	A (%)	5,01	32,34	37,35	4,51	35,37	39,88
	B (%)	5,01	32,34	37,35	7,82	33,98	41,80

Kaynak: KTB, 2015.

TRC2 Bölgesi'nin sahip olduğu kültürel miras ve çeşitli turizm potansiyellerine karşın bölgeyi ziyaret eden turist sayısının düşük kalması, bu potansiyelin yeterince değerlendirilemediğini göstermektedir. Yerli ve yabancı ziyaretçi sayılarında TRC2 Bölgesi turizmden yeteri kadar pay alamamakta, Bölgeyi ziyaret eden yabancı turist sayısı çok düşük değerlerde kalmaktadır. Bölgede yerli ve yabancı turistlerin ortalama kalış süreleri Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Bölgenin turizm altyapısının geliştirilmesi ve bölge yerleşmelerinin çekim gücünü artırması, turist gelişlerini yükseltecek, kalış süresini artıracak ve sektörün gelişimine katkı sağlayacaktır.

Günümüzde kentler yatırım, turist ve nitelikli nüfusu çekmek için birbirleri ile yarışmaktadır. Bölge yerleşmelerinde gerek turizm potansiyeli gerekse yaşam kalitesi açısından önem arz eden kentsel estetik ve mekan kalitesi düşüktür. Bu nedenle Bölgemizde, kentsel estetik ve mekan

kalitesinin artırılması, kentsel sit alanları ve ören yerlerinde koruma kullanma dengesi gözetilerek mekan kalitesinin iyileştirilmesi bunun yanında sunulan sosyal ve kültürel hizmetlerin de artırılmasına ihtiyaç vardır. Kişi başına düşen kentsel tasarım alanı, kent meydanı düzenlemesi, sağlıklılaştırılmış sokak sayısı, sahil düzenlemesi, çevre düzenlemesi yapılmış doğal-tarihi nitelikli alan, restore edilmiş tescilli yapı sayısı, özel nitelikli veya temalı rekreatif kullanımlar, yerel ürünlerin satıldığı otantik pazar alanı gibi olanaklar TRC2 Bölgesi ana kent merkezleri ve ilçelerinde çok düşük kalmaktadır. Bu nedenle doğal, tarihi ve kültürel zenginliklere sahip Bölge yerleşimlerinde turizm altyapısının geliştirilmesi, özellikle ilçelerde olmak üzere yeni turizm destinasyonlarının oluşturulması, kentsel alanlarda çekicilik ve mekan kalitesinin artırılması, kentsel estetik ve güzelleştirme faaliyetlerinin yapılması ve nitelikli rekreasyon alanlarının oluşturulması amacıyla **Turizm ve Turizm Altyapısı** için proje teklif çağrısına çıkılması önerilmektedir.

Özetle **Turizm ve Turizm Altyapısı Mali Destek Programının** amacı Bölgenin zengin turizm potansiyelini geliştirmek, ilçelerde olmak üzere yeni çekim alanları ve turizm destinasyonları oluşturmak, Bölge yerleşmelerin kentsel estetik ve mekân kalitesini artırarak gerek yerli ve yabancı turist profiline hitap edecek gerekse bölge halkının yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik projelerin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktır.

2.2.2 TRC2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı Öncelikleri ile Uyumu

Kentsel Ekonomilerin Geliştirilmesi ve Ekonomik Büyümenin Hızlandırılması ekseninde yer alan “**Turizmin Geliştirilmesi ve Bölge Ekonomisi İçindeki Payının Artırılması**” temel amacı altında; *Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunarak Turizme Kazandırılması, Turizm Alanlarının Rehabilitasyonu ve Varış Noktalarının Geliştirilmesi* stratejisi ile Yaşam Kalitesinin Artırılması ve Mekânsal Organizasyonun sağlanması ekseninde yer alan “**Yerleşmelerin Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi**” temel amacı altında bulunan; *Kentsel Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi, Kentsel Çekiciliğin Artırılması ve kentsel marka değerinin oluşturulması* hedefi belirlenmiştir. **Turizm Altyapısı ve Kentsel Estetik Mali Destek Programının** bu bölgesel politikalara katkı sunması beklenmektedir.

2.2.3 Program Öncelikleri

Programın öncelikleri şunlardır:

- a) Doğal, tarihi ve kültürel nitelikli alan ve yapıların koruma kullanma ilkesine bağlı kalınarak geliştirilmesi ve turizme uygun işlevler kazandırılması,

- b) Ören yerleri ve diğer tarihi, kültürel ve doğal nitelikli alanlarda koruma kullanma ilkesine bağlı kalınarak görünürlük ve erişilebilirliğin artırılmasına yönelik çevre düzenlemelerinin yapılması, aydınlatma ve güvenlik sorunlarını çözecek düzenlemelerin yapılması,
- c) Diyarbakır ve Şanlıurfa kent merkezleri ile ilçe merkezlerinde kent girişleri, kent meydanı tasarımı, cephe güzelleştirme projeleri gibi kent merkezlerinin estetik ve çekiciliğini artıracak kentsel tasarım projelerinin uygulanması,
- d) Bölgede Diyarbakır ve Şanlıurfa merkezleri dışındaki ilçelerde yeni turizm çekim merkezlerinin geliştirilmesi

Bu kapsamda;

- İlçelerde kentsel sit alanları başta olmak üzere tarihi ve doğal nitelikli turistik mekanların fiziki altyapılarının iyileştirilmesi,
- İlçe merkezlerinde turizm potansiyelini güçlendirecek nitelikte kent girişi projesi, kent meydanı tasarımı, sağlıklılaştırma ve güzelleştirme projeleri gibi özel kentsel tasarım projelerinin yapılması,
- İlçelerde yerel ürünlerin satışının yapıldığı nitelikli-otantik pazar alanlarının kurulması,
- **Halfeti, Eğil, Harran, Ergani** ve potansiyel taşıyan diğer ilçelerde marka oluşturma, özel ürün ve hizmet geliştirme, tanıtım ve pazarlama çalışmalarının yürütülmesi,
- Potansiyel taşıyan ilçelerde eko-turizm, doğa turizmi, sağlık turizmi, agro-turizm gibi turizm olanakları altyapısının geliştirilmesi, turizm güzergahları oluşturulması,
- Potansiyeli bulunan ilçelerde ev pansiyonculuğunun ve tescilli konutlarda konaklama imkânlarının oluşturulması.

2.2.4 Örnek Proje Konuları

- a) Taşınmaz kültür varlıklarının, tescilli tarihi yapıların ve sit alanlarının korunması, bakım-onarımı ve ziyarete açılması (taşınmaz kültür varlıklarının iyileştirilmesi ve değerlendirilmesine yönelik restorasyon uygulamaları, çevre düzenleme uygulamaları, sokak sağlıklılaştırma uygulamaları vb.).
- b) Bölge içi ören yerleri ile turistik hizmet alanlarına olan ulaşım altyapısının tamamlanması ve erişilebilirliklerinin artırılması,
- c) İlçelerde turizm danışma merkezlerinin oluşturulması ve bilgilendirme elamanlarının kurulması

- d) Diyarbakır ve Şanlıurfa merkezleri dışındaki ilçelerde turizm potansiyeli taşıyan kamusal alanlar ile doğal, tarihi ve kültürel açıdan önemli alanlarında kentsel estetik ve mekan kalitesinin iyileştirilmesine yönelik olarak kent meydanı düzenlemesi, çevre düzenlemesi, sokak sağlıklaştırma, kentsel tasarım, güzelleştirme projesi vb düzenlemelerin yapılması
- e) Kent girişleri ve turistik potansiyeli olan güzergâh ve mekânların görsel açıdan iyileştirilmesi (sokak sağlıklaştırma, peyzaj tasarımı, güzelleştirme uygulama işleri, kent girişi kentsel tasarım uygulamaları vb.)
- f) Turizm için önemli alanların günün her saati yaşanır kılınması (gece aydınlatması... vb.).
- g) Kent merkezlerinde uygun alanlarda yerel veya organik ürünlerin satıldığı otantik ve yüksek kalitede pazar alanları oluşturulması
- h) İlçelerde alternatif turizm alanları ve rekreasyon faaliyetleri yaratılmasına yönelik olarak Akarsu ve baraj gölleri yakınında uygun alanlarda sahil düzenlemesine yönelik tasarım projeleri, kıyı turizmi, su sporlarına yönelik aktivite alanları oluşturulması, rekreasyon alanları oluşturulması gibi projeler

2.2.5 Uygun Başvuru Sahipleri

Bu programa kar amacı güden ve gütmeyen kuruluşların başvuruda bulunmaları önerilmektedir. Buna göre, aşağıda belirtilen kurum ve kuruluşlar proje başvurusu yapabilir:

- a) Valilikler,
- b) Kaymakamlıklar,
- c) Bölge, İl ve İlçe Müdürlükleri,
- d) Bakanlıklara bağlı kurum ve kuruluşlar ile Enstitüler,
- e) Yerel Yönetimler (Büyükşehir Belediyeleri ve Belediyeler ile bunlara bağlı tüzel kişiliği haiz kuruluşlar),
- f) Üniversiteler ve Yüksek Okullar,
- g) Turizm Sektörü İle İlgili Sivil Toplum Kuruluşları (Vakıflar, Dernekler, Birlikler... vb).
- h) Özel işletmeler

2.2.6 Programın Bütçesi ve Destek Miktarları

Yenilenebilir Enerji Mali Destek Programı'nın bütçesi **4.000.000,00 TL** olarak öngörülmüş olup proje bazında asgari ve azami destek miktarlarının aşağıdaki gibi olması önerilmektedir.

Tablo 9 – Yenilenebilir Enerji Mali Destek Programı Destek Oran ve Tutarları

Proje Faydalanıcısı	Asgari Destek Tutarı (TL)	Azami Destek Tutarı (TL)	Asgari Eş Finansman Payı	Azami Eş Finansman Payı
Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar	50.000,00	500.000,00	% 25	% 75
Kar Amacı Güden Kuruluşlar	30.000	300.000	% 25	% 50

2.3 Yenilenebilir Enerji ve Sürdürülebilir Çevre Mali Destek Programı

2.3.1 Gerekçesi ve Amacı

Sürdürülebilir Çevre ve Yeşil Büyüme 2014-2023 yıllarını kapsayan Bölge Planının 4 temel gelişme ekseninden biri olup, Bölgemizin kalkınmasının ön koşulu olarak belirlenmiştir. Yenilenebilir enerji ve Sürdürülebilir Çevre MDP ile bölgenin ekonomik sosyal ve kentsel gelişmelerin yanında bölgede YE uygulamalarının yaygınlaştırılması, temiz üretimin sektörel gelişmeler üstündeki pozitif etkilerle bölgenin rekabet gücünün artırılması ve yeşil büyümeye katkı sunulmasını amaçlanmaktadır.

TRC2 Bölgesi, yenilenebilir enerji kaynakları açısından zengin bir bölgedir. Tükettiği enerjiden daha fazlasını yenilenebilir enerji kaynaklarıyla ürettiği için Bölgemizin çevre dostu yeşil enerji bölgesi olma potansiyeli yüksektir. TRC2 Bölgesi'nde bulunan 7 hidroelektrik santralin kurulu gücü Türkiye'deki toplam hidroelektrik kurulu gücünün % 36,6'sını oluşturmaktadır.

GAP EP'te ilgili eylem: Yenilenebilir ve temiz enerji kullanımının yaygınlaştırılması kapsamında atıklardan enerji üretimine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Diyarbakır-Şanlıurfa Bölgesi coğrafi konumu nedeniyle gerek ışınım değeri ve gerekse güneşlenme süresi ile yüksek güneş enerjisi potansiyeline sahiptir. Bölgede ayrıca jeotermal enerji ve biyokütle enerjisi kullanma olanakları da mevcuttur. Ancak Bölge hidroelektrik enerji üretimi ile Türkiye içinde önemli bir pay alırken, başta güneş enerjisi olmak üzere jeotermal, biyokütle, biyogaz enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından henüz yeterince faydalanamamakta ve güçlü potansiyelini üretime dönüştürememektedir.

Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğünce hazırlanan "Güneş Enerjisi Potansiyel Atlası"na göre TRC2 Bölgesi'nin gerek yüksek güneş ışınım değerleri, gerekse de uzun güneşlenme süresi açısından güneş enerjisi potansiyeli oldukça yüksektir. Bunun yanında Ajansımız tarafından 2010

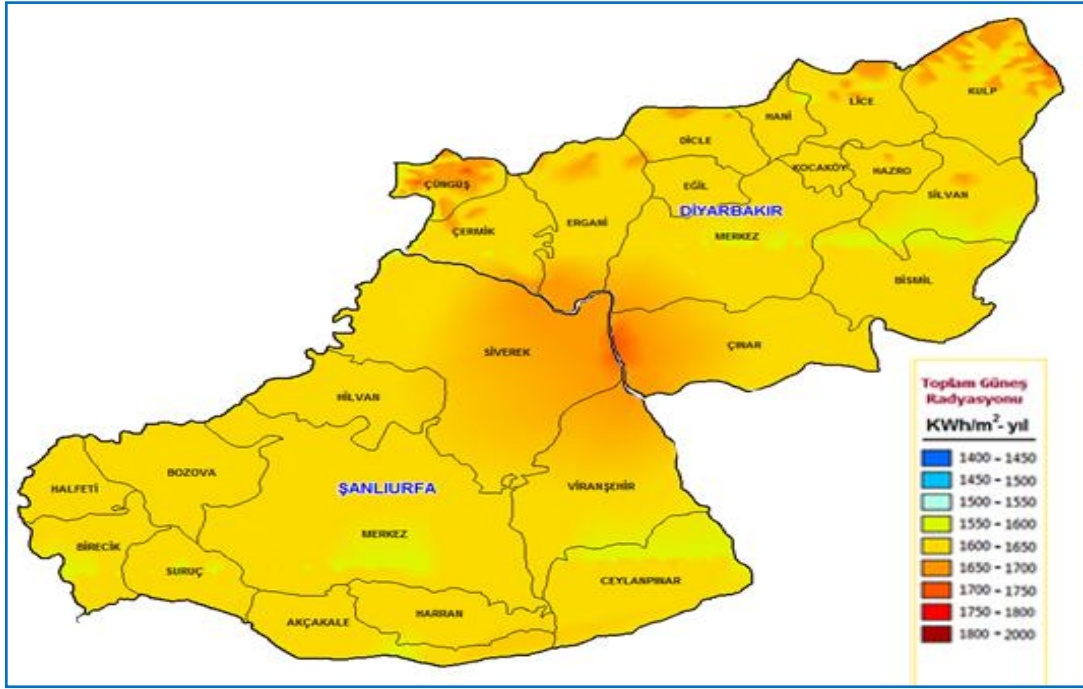

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

yılında hazırlatılan TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi Yenilenebilir Enerji Raporu'nda bölgenin enerji üretim potansiyeline ilişkin detaylı tespitler yapılmıştır.

Harita 3- TRC2 Bölgesi Güneş Enerjisi Haritası, 2010

Kaynak: EİE, 2010a.

Şanlıurfa ilinin, 1970-2012 uzun yıllar ortalamasına göre, ortalama günlük 8 saat güneşlenme süresi olup; ilde mevcut binalarda güneş enerjisinden istifade ile sıcak su elde etme sistemi bulunmaktadır. Ancak bu sistemlerin sayıları ve enerji bazında yılda tüketilen güneş enerjisi miktarı hakkında herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Diyarbakır'da ortalama günlük 7,6 saat güneşlenme süresi olup güneş enerjisi bakımından en şanslı illerden biri olmasına rağmen, güneş enerjisinden en az yararlanan illerdendir.

TRC2 Bölgesi enerji potansiyeline sahip olmasına karşın, tarımsal, kentsel ve endüstriyel enerji ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaktadır. Ülke toplam elektrik kurulu gücünün % 12'si bölgede bulunmasına rağmen, iletim altyapısındaki yetersizlikler ve yüksek kayıp-kaçak oranları nedeniyle kesintisiz enerji sunumu sağlanamamaktadır. Bu durum; yaşam kalitesini düşürmekte, kentsel yaşam ve özellikle endüstriyel üretim için önemli bir olumsuzluk teşkil etmektedir.

Diğer yandan bölgede toprak ve su kaynakları başta olmak üzere doğal kaynaklara dayalı bir üretim yapısı bulunmaktadır. Bu nedenle bölge **su ve toprak kaynakları ile doğal çevrenin korunması** temel hedefler olarak belirlenmiştir. Bölgenin sürdürülebilir gelişme ve yeşil büyümesine yönelik olarak toprak, su ve doğal çevrenin korunmasına dair projeler, tarımsal, kentsel ve endüstriyel atıkların geri dönüşümü, atıklardan enerji üretilmesi, doğa dostu tarım uygulamaları, anız yakımı karşıtı çözümler ve diğer çevre duyarlı projelerin de bu kapsamda desteklenmesi önerilmektedir.

Bölgenin yenilenebilir enerji potansiyelinin değerlendirilmesi için farkındalığı artırmak, bölgedeki işletmelerin ve kurumların enerji maliyetlerini azaltmak amacıyla 2014 ve 2015 yıllarında *Yenilenebilir Enerji Mali Destek Programına* çıkılması bölgede memnuniyetle karşılanmış, bu alanda yeni yatırımların hayata geçmesini sağlamış ve yenilenebilir enerji yatırımları görünür kılınmıştır. Programa çok sayıda proje başvurusunun yapılması, Bölgenin bu alandaki potansiyelinin harekete geçirilmesi, yeşil enerji ve çevre duyarlılığı konusunda farkındalığın artırılması amacıyla 2016 yılında **Yenilenebilir Enerji ve Çevre Mali Destek Programı** için proje teklif çağrısına çıkılması önerilmektedir.

Program tasarımında kamu kurum ve kuruluşlarının özellikle sokak aydınlatma, kamusal kullanıma açık park ve rekreasyon alanları ve arkeolojik alanlar gibi alanların aydınlatılması ve diğer enerji ihtiyaçlarının sağlanması ve diğer kentsel altyapı hizmetleri ile çevre dostu uygulamalar, ekosistemin korunmasına yönelik projelerin desteklenmesi önerilmektedir. Bölgedeki özel işletmeler ve özel sektöre ilişkin kuruluşlar tarafından sunulacak yenilenebilir enerji projelerinin firmaların kesintisiz enerji sunumu ihtiyacının sağlanması, üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve rekabet güçlerinin artırılması amacıyla desteklenmesi önerilmektedir. Program bütçesinin GAP BKİ ile ortak olarak 5 milyon TL olarak oluşturulması, 3 milyon TL özel sektöre yönelik olarak ve 2 milyon TL'nin de kamu kurum ve kuruluşlarına ayrılması önerilmektedir.

2.3.2 TRC2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı Öncelikleri ile Uyumu

Yeşil Büyüme ve Sürdürülebilir Gelişme ekseninde *Bölgede Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımı ve Çevre Dostu Teknolojilerin Yaygınlaştırılması* temel amacı kapsamında; **Yenilenebilir enerji potansiyelinin değerlendirilmesi ve bölgenin yeşil enerji bölgesi imajının oluşturulması** hedefi ile belirlenmiştir. **Yenilenebilir Enerji Mali Destek Programının** bu hedefe katkı sunması beklenmektedir.

2.3.3 Program Öncelikleri

Programın öncelikleri şunlardır:

- Bölgede üretim yapan işletmelerde başta güneş enerjisi olmak üzere yenilenebilir enerji kullanımının teşvik edilmesi ve bu alandaki yatırımlarının teşvik edilerek yaygınlaştırılması
- Yenilenebilir enerji kullanımında farkındalığın artırılması ve yatırımların özendirilmesi
- Bölgenin doğal kaynakları ve çevrenin sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik olarak geri dönüşüm ve tarımsal atıklarının geri dönüşümüne ilişkin projelerin desteklenmesi

- d) Yenilenebilir enerji kullanımının yaygınlaştırılması ve bölgenin “Yeşil Enerji Bölgesi” imajının oluşturulması,
- e) Yenilenebilir enerji kaynaklarının organik tarım, organik tekstil, eko-turizm gibi bölgede potansiyeli olan alanlarda kullanımına yönelik uygulamaların desteklenmesi.

2.3.4 Örnek Proje Konuları

- a) Yenilenebilir enerji kaynakları (güneş enerjisi, biyogaz vb) ile lisanssız elektrik üretimine yönelik olarak en az 50 kW, en fazla 500 kW kapasiteli yatırımların yapılması,
- b) Bölgede üretim yapan işletmelerde başta güneş enerjisi olmak üzere ve biyokütle enerjisi, jeotermal enerji gibi yenilenebilir enerji kullanımının teşvik edilmesi,
- c) Jeotermal ve güneş enerjisinin sebze-meyve-tahıl ürünlerini kurutma, tekstil işletmelerinde ihtiyaç duyulan sıcak su ve buharın üretimi ve diğer üretim alanlarında kullanılması,
- d) Endüstriyel üretim süreçlerinde ısıtma, soğutma vb. ihtiyaçlar için başta güneş enerjisi olmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarından faydalanılması,
- e) Kamusal kullanıma açık doğal, tarihi ve kültürel alanlarda, cadde-park gibi mekan aydınlatma, trafik işaret ve sinyalleri gibi yenilenebilir enerji destekli uygulamaların yapılması,
- f) Kamu binalarında yenilenebilir enerji kullanımının artırılması,
- g) Tarımsal (pamuk, buğday, fıstık) artıklardan elektrik üretilmesi,
- h) Hayvansal atıklardan biyogaz üretilmesi,
- i) Eko-turizm, termal turizm ve sağlık turizminde turizm cazibesi oluşturabilmek amacıyla konaklama tesisleri ve otellerde güneş enerjisiyle ısıtma ve soğutma vb. uygulamaları yapılması.

2.3.5 Uygun Başvuru Sahipleri

Bu programa kar amacı güden ve gütmeyen kuruluşların başvuruda bulunmaları önerilmektedir. Buna göre, aşağıda belirtilen kurum ve kuruluşlar proje başvurusu yapabilir:

- i) KOBİ niteliğindeki işletmeler,
- j) Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları (Odalar, Borsalar... vb),
- k) Sanayi Sektörü İle İlgili Sivil Toplum Kuruluşları (Vakıflar, Dernekler, Birlikler... vb).

- D) OSB Müdürlükleri,
- m) KSS Kooperatifleri (resmi izin, iş ve işlemlerini tamamlamış ve fiziki yapılanmasını bitirmiş olanlar)
- n) Valilikler ve Kaymakamlıklar,
- o) Bölge, İl ve İlçe Müdürlükleri,
- p) Bakanlıklara bağlı kurum ve kuruluşlar ile Enstitüler,
- q) Yerel Yönetimler (İl Özel İdareleri, Büyükşehir Belediyeleri ve Belediyeler ile bunlara bağlı tüzel kişiliği haiz kuruluşlar),
- r) Üniversiteler, Fakülteler ve Yüksek Okullar.

2.3.6 Programın Bütçesi ve Destek Miktarları

Yenilenebilir Enerji Mali Destek Programı'nın bütçesi **5.000.000,00 TL** olarak öngörülmüş olup proje bazında asgari ve azami destek miktarlarının aşağıdaki gibi olması önerilmektedir.

Tablo 9 – Yenilenebilir Enerji Mali Destek Programı Destek Oran ve Tutarları

Proje Faydalanıcısı	Asgari Destek Tutarı (TL)	Azami Destek Tutarı (TL)	Asgari Eş Finansman Payı	Azami Eş Finansman Payı
Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar	75.000,00	750.000,00	% 25	% 75
Kar Amacı Güden Kuruluşlar (KOBİ'ler)	50.000,00	500.000,00	% 25	% 50

3. SOSYAL KALKINMA

Bölgemizde sosyal kalkınma ekonomik kalkınma ile eşzamanlı olarak gözetilmesi gereken bir hedeftir. TRC2 Bölgesi sosyal göstergeler bakımından ülkenin en az gelişmiş bölgeleri arasında yer almaktadır. Bölgenin beşeri ve sosyal gelişmişlik göstergeleri, Türkiye'nin birçok bölgesinden geri durumda olup bölgenin rekabet gücü ve yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir.

Tablo 10- TRC2 Bölgesi Demografik ve Sosyal Yapı Göstergeleri

	Diyarbakır	Sıra	Şanlıurfa	Sıra	TRC2 Bölgesi	Sıra	Türkiye
Toplam Nüfus (2014)	1.635.048	12	1.845.667	9	3.480.715	7	77.695.904
Şehir Nüfusu (2012)	1.155.258	11	975.455	13	2.130.713	7	58.448.431
Şehirleşme Oranı (2012)	72,6	19	55,4		63,5		77,3
Nüfus Artış Hızı (%o, 2014)	17	27	24	1	20,2	2	13,3
Nüfus Yoğunluğu (kişi/km ² , 2011)	106	21	94	24	100	10	98
Yaş Bağımlılık Oranı (2014)	64,6	10	79,8	1	74,1	2	47,6
İşsizlik Oranı (2013)	18,7	5	16,3	6	17,5	2	9,7
Net Göç Hızı (2013)	-12.483	49	-14.046	36	-26.529	15	-
Okuma Yazma Oranı (6+ yaş) (2011)	89,35	76	88,97	77	89,16	-	95,13
İlköğretimde Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	25	7	132	1	28	1	20
Uzman Hekim Sayısı (2011)	1.147	12	832	17	1.979	11	66.064
Yüz Bin Kişi Başına Hastane Yatak Sayısı	254	35	122	78	185	23	252
Bin Kişi Başına Halk Kütüphanelerinden Yararlanma Sayısı (2011)	230	63	289	54	261	18	252

Kaynak: TÜİK, 2012;

TRC2 Bölgesinin ortalama hane halkı büyüklüğü, toplam doğurganlık hızı, toplam yaş bağımlılık oranı ülke ortalamasının oldukça üzerindedir. TÜİK tarafından yapılan nüfus projeksiyonuna göre; Türkiye ortalamasının 2 katından yüksek nüfus artış hızı ile Bölge nüfusu 2023 yılında 4.182.245 kişiye ulaşarak Türkiye nüfusunun yaklaşık % 5'ini oluşturuyor olacaktır. Şanlıurfa binde 25,8'lik artış ile 2012-2023 yılları arasında Türkiye'de ortalama nüfus artış hızının en yüksek yaşanacağı il olacaktır. Nüfusunun % 60,5'i 25 yaşın altında olan Bölgede, nüfusun eğitim, bilgi ve beceri düzeyinin yükseltilmesi, eğitimin istihdam politikalarıyla ilişkisinin sağlanması ve bölgede nitelikli işgücünün yetiştirilmesi, ekonomik ve sosyal gelişme için stratejik öneme sahiptir.

Ülkenin temel sorunlarından olan işsizlik, yoksulluk ve göç temelinde sosyal sorunlara neden olmaktadır. Bölge genelinde yaygınlık gösteren yoksulluk, özellikle yoğun göç almış kentsel alanlarda sosyal ve mekânsal ayrışmalarla kendini göstermektedir. Bu durum sosyal yardımlara olan talebi ve sosyal yardımlara bağımlı olarak yaşayan nüfusu artırmaktadır. Nüfusunun % 44'ü kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan Şanlıurfa İlinde sağlık hizmetleri sunumunda önemli eksiklikler görülmektedir.

Daha önce de ifade edildiği gibi, Bölgede sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesi amacıyla, hâlihazırda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Kalkınma Bakanlığı (SODES Programı) GAP BÖLGE Kalkınma İdaresi, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları tarafından çeşitli proje ve faaliyetler uygulanmaktadır.

Kalkınma Bakanlığınca TRC2 Bölgesinde 2008 yılından bu yana yürütülen SODES Programı kapsamında; 2008-2011 döneminde istihdam, kültür-sanat-spor ve sosyal içerme konularında Şanlıurfa ilinde 352 adet projeye 41.582.354 TL, Diyarbakır'da 246 adet projeye 40.507.840 TL kaynak aktarılmıştır. 2013 ve 2014 yılları SODES Programları için de Şanlıurfa'da sırasıyla 13 milyon TL ve 12 milyon TL, Diyarbakır'da ise sırasıyla 10,9 milyon TL ve 11 milyon TL kaynak kullanılması planlanmaktadır.

2014 yılı Mali Destek Program Önerilerinin tasarlanması sürecinde, diğer Kalkınma Ajanslarının uyguladığı Sosyal Kalkınma Programları ve bu programlar kapsamında desteklenen projeler de incelenmiştir. Bu incelemelerde, diğer Kalkınma Ajanslarının uyguladığı Sosyal Kalkınma Programları kapsamında destek verilen projelerin, büyük ölçüde SODES Programı kapsamında desteklenen projelerle aynı olduğu tespit edilmiştir.

Diğer yandan Kalkınma Bakanlığı tarafından SODES programının önceliklerini belirlemek amacıyla, her kalkınma ajansına bölgesine dair sosyal analiz çalışmaları yaptırılmaktadır. Gelecek yıllarda SODES Programının daha öncelik odaklı ve stratejik amaçlar doğrultusunda uygulanması ve sorumluluğun Kalkınma Ajanslarına verilmesi söz konusudur. Bölgemizde Ajansımızı tarafından 2015 yılında proje teklif çağrısına çıkılan Sosyal Etkileşim Programı da göz önünde bulundurulduğunda, 2016 yılında yılı içerisinde Ajansımız tarafından "sosyal kalkınma" alanında proje teklif çağrısına çıkılmasının, SODES Programı başta olmak üzere yukarıda belirtilen kurum ve kuruluşların çalışmalarıyla mükerrerlik oluşturacağı ve kaynak israfına yol açabileceği değerlendirildiğinden, 2016 yılında **Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı teklif çağrısına çıkılmaması önerilmektedir.**

4. GENEL DEĞERLENDİRME

Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2016 yılında mali desteklerinin programlanması aşamasında, ulusal kalkınma planı hedefleri ile Bölge Planı hedef ve stratejileri ile Ajans yıllık çalışma programlarına uyumlu olmalarına ve bölgede diğer hibe veya kredi desteği veren kurum ve kuruluşların destekleri ile mükerrerliği önlemeye titizlikle gayret göstermelidir.

Bölge planı çalışmaları sırasında belirlenmiş olan Bölge öncelikleri; yüksek işsizlik oranı, sanayinin gelişmemiş olması ve üretkenliğin düşük olması nedeniyle, 2016 yılında bölgede gelecek vaat eden stratejik sektörlerin desteklenmesi aracılığıyla bölgede **imalat sanayinin geliştirilmesi**, ihracatın artırılması, bölge ekonomisinde tedarik ve değer zincirlerinin oluşturulması için, stratejik sektörlerde **imalat sanayi ve turizm sektörlerindeki küçük işletmelerin**⁶ kurumsallaşmalarının desteklendiği **KOBİ Mali Destek Programı** yürütülmesi önerilmektedir.

Bölgede imalat sanayinin gelişmesi için sanayi altyapısındaki yetersizliğin önemli bir engel teşkil ettiği bilinmektedir. Bu nedenle sanayinin geliştirilmesi ve bölge ekonomisinin güçlendirilmesi için, bölgede iç ve dış yatırım taleplerine cevap verebilecek sanayi altyapısının geliştirilmesi gerekmektedir. 2013 yılı sanayi altyapısı mali destek programı yürütülmüş, ancak yapılan çalışmaların talebi karşılama ve sanayi altyapısının geliştirilmesi için yeterli olmadığı görülmüştür. Bu nedenle 2014 yılında kaynak miktarının artırılarak **Sanayi Altyapısı Mali Destek Programına** 2016 yılında çıkılmaması devam edilmesi önerilmektedir.

Bölgenin yenilenebilir enerji potansiyelinin değerlendirilmesi ve bölgede çevre dostu teknolojilerin kullanılmasına yönelik farkındalığı artırmak, bölgedeki işletmelerin ve kurumların enerji maliyetlerini azaltmak amacıyla 2015 yılında **Yenilenebilir Enerji Mali Destek Programı** teklif çağrısına çıkılması önerilmektedir.

Son olarak Bölgenin zengin turizm potansiyelini geliştirmek amacıyla ve bölge yerleşmelerin çekicilik, kentsel estetik ve mekan kalitesini artırarak gerek yerli ve yabancı turist profiline hitap edecek gerekse bölge halkının rekreasyon ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olarak 2015 yılında **Turizm Altyapısı ve Kentsel Estetik (Mekan Kalitesi) Mali Destek Programı** teklif çağrısına çıkılması önerilmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, 2014 yılı içerisinde Ajansımız tarafından “sosyal kalkınma” alanında proje teklif çağrısına çıkılmasının, programın altlık belgesi olan sosyal analiz çalışmasının

⁶ Burada “küçük işletmeler” olarak 50 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 8.000.000,00 TL’yi aşmayan işletmeler kastedilmektedir.

devam etmesi nedeniyle, uygulanmakta olan SODES Programı başta olmak üzere farklı kurum ve kuruluşların çalışmalarıyla mükerrerlik oluşturacağı ve kaynak israfına yol açabileceği değerlendirildiğinden, **Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı uygulanmaması önerilmektedir.**

KAYNAKÇA

- BSTB (2012). 81 İl Raporu, Ankara: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı yayını.
- DPT (2003). İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.
- DBSTİM (2013). "Diyarbakır İli KSS Verileri", Diyarbakır Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, Diyarbakır.
- DİKTM (2013). Diyarbakır Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Verileri.
- DTSO (2013). "Diyarbakır'daki İşletmelerin Faaliyete Geçme Yıllarına Göre Dağılımı 1985-2013", Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası.
- EİE (2010). "Güneş Enerjisi Potansiyel Atlası", Elektrik İşleri Etüt İdaresi, <http://repa.eie.gov.tr/MyCalculator/Default.aspx>, 13.06.2010.
- KTB (2012). "Turizm İstatistikleri", Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://sgb.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/5881,yabanci-ziyaretci-sayisi.pdf?0>, 18.03.2013.
- OSBÜK (2013). "Organize Sanayi Bölgeleri Veritabanı", Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu, <http://osbbs.osbuk.org.tr/>, 15.04.2013.
- SGK (2012). "İstatistik Yıllıkları", Sosyal Güvenlik Kurumu, <http://www.sgk.gov.tr>, 01.04.2013.
- ŞBSTİM (2013). "Şanlıurfa İli KSS Verileri", Şanlıurfa Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü.
- ŞİKTM (2013). Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Verileri.
- ŞUTSO (2013). "Şanlıurfa'daki İşletmelerin Faaliyete Geçme Yıllarına Göre Dağılımı 1985-2013", Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası.
- ŞSTİM (2010). Şanlıurfa Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Verileri.
- TÜİK (2012). "Nüfus Konut Araştırması Temel İşgücü Göstergeleri" Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr, 04.12.2012.
- TÜİK (2012). "Nüfus ve Demografi", Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, 02.05.2013.

EK 1: TRC2 BÖLGESİ STRATEJİK SEKTÖRLER

<i>Stratejik Sanayi Sektörleri</i>	
<i>Gıda Ürünleri İmalatı,</i>	<i>Elektrikli Teçhizat İmalatı,</i>
<i>Tekstil Ürünleri İmalatı</i>	<i>Makine ve Ekipman İmalatı,</i>
<i>Giyim Eşyaları İmalatı</i>	<i>Ana Metal Sanayi,</i>
<i>Metalik Olmayan Mineral Ürünleri İmalatı,</i>	<i>Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı</i>
<i>Ağaç ve Ağaç Ürünleri İmalatı,</i>	<i>Kauçuk ve Plastik Ürünler İmalatı</i>
<i>Mobilya Ürünleri İmalatı</i>	<i>Kimyasal Madde ve Ürünler İmalatı</i>

EK 2: NACE Rev-2 SINIF. KODLARINA GÖRE DESTEK VERİLECEK SEKTÖRLER VE ALT SEKTÖRLER

NACE Kodu	Sektör	Desteklenecek Konular	Desteklenmeyecek Konular	Açıklama
C 10	Gıda Ürünleri İmalatı			
10.1	Etin işlenmesi ve saklanması ile et ürünlerinin imalatı	Etin işlenmesi ve saklanması Kümes hayvanları etlerinin işlenmesi ve saklanması Et ve kümes hayvanları etlerinden üretilen ürünlerin imalatı	Sadece depolama/soğuk hava depolama faaliyetlerini içeren projeler desteklenmeyecektir.	
10.3	Sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması	Sebze ve meyve suyu imalatı, taze sebze ve meyveden konsantre ürünler imalatı, meyve ve sebzeden gıda ürünleri imalatı, reçel, marmelat, ve jöle imalatı (pekmez imalatı dahil), kuruyemiş imalatı, sert kabuklu yemişlerin yiyecek ve ezmelerinin imalatı	Kurutulmuş baklagillerden un veya kaba un imalatı, meyvelerin ve yemişlerin şeker içinde muhafaza edilmesi, hazır sebze yemekleri imalatı, yapay konsantreler imalatı desteklenmeyecektir.	
10.4	Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağların imalatı	Sıvı ve katı yağ imalatı		
10.5	Süt ürünleri imalatı	Süthane işletmeciliği ve peynir imalatı	Ham süt üretilmesi ve mandıralarda üretilmeyen süt ve peynir yerine kullanılan ürünlerin imalatı desteklenmeyecektir.	
10.6	Öğütülmüş tahıl ürünleri, nişasta ve nişastalı ürünlerin imalatı	Sadece mısır yağı üretimi desteklenecektir.	Mısır yağı üretimi dışındaki konular desteklenmeyecektir.	
10.7	Fırın ve unlu mamuller imalatı	Sadece bisküvi imalatı, Makarna, şehriye, kuskus ve benzeri unlu mamullerin imalatı	Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı desteklenmeyecektir.	
10.8	Diğer gıda maddelerinin imalatı	Kakao, çikolata ve şekerleme imalatı, Kahve ve çayın işlenmesi Baharat, sos, sirke ve diğer çeşni maddelerinin imalatı, Hazır yemeklerin imalatı (sadece dondurulmuş veya paketlenmiş) Paketlenmiş hazır çorba, et ve balık suları imalatı, karamel imalatı, maya imalatı desteklenecektir.	Şeker imalatı (paketleme hariç) desteklenmeyecektir.	Yemek fabrikaları ve lokantalarda üretilen hazır yemekler ve diğer ürünler desteklenmeyecektir.
C 13	Tekstil Ürünlerinin İmalatı			

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

13.1	Tekstil elyafının hazırlanması ve bükülmesi	Tekstil elyafının hazırlanması ve bükülmesi	Pamuk çırçırılama faaliyetleri desteklenmeyecektir.	
13.2	Dokuma	Dokuma		
13.3	Tekstil ürünlerinin bitirilmesi	Tekstil elyafının, ipliklerinin, kumaşlarının ve giyim eşyaları da dahil tekstil maddelerinin ağartılması ve boyanması, tekstil ürünlerinin ve giyim eşyaları da dahil tekstil maddelerinin kaplanması, kurutulması, buharlanması, daraltılması, yamalanması, sanforlanması, merserize edilmesi, kotların ağartılması, tekstiller üzerine pliseve benzer işler yapılması, satın alınan giysilerin su geçirmez hale getirilmesi, kaplanması veya emprenye edilmesi.		
13.9	Diğer tekstil ürünlerinin imalatı	Örgü (triko) veya tığ işi (kroşe) kumaşların imalatı Tamamlanmış tekstil ürünlerinin imalatı (örülmüş veya tığ işi kumaşlar da dahil herhangi tekstil maddesinden yapılmış eşyaların imalatı: • seyahat örtüleri de dahil battaniyeler, • yatak, masa, tuvalet veya mutfak havlusu, • yorgan, çarşaf, minder, puf, yastık, uyku tulumu vb. - konfeksiyon mefruşat (döşeme) maddelerinin imalatı: • perdeler, saçaklar, çekme perdeler, yatak örtüleri, mobilya veya makine örtüleri vb., • bez astarlı muşambalar, tenteler, çadırlar, kamp malzemeleri, yelkenler, güneşlikler, araba kılıfları, makineler veya mobilyaları örtmede kullanılan örtüler vb., • bayraklar, sancaklar, flamalar vb., • toz bezleri, bulaşık bezleri ve benzer maddeler, cankurtaran yelekleri, paraşütler vb. Ayrıca bu sınıf aşağıdakileri de kapsamaktadır; - elektrikli battaniyelerin tekstil kısımlarının imalatı, - elle dokunan resim dokumalı duvar örtüsü imalatı, Halı ve kilim imalatı,		

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

		Halat, urgan, kinnap ve ağ imalatı Dokusuz kumaşların ve dokusuz kumaştan yapılan ürünlerin imalatı, giyim eşyası hariç Diğer teknik ve endüstriyel tekstillerin imalatı Başka yerde sınıflandırılmamış diğer tekstillerin imalatı		
C 14	Giyim Eşyalarının İmalatı			
14.1	Kürk hariç, giyim eşyası imalatı	Deri giyim eşyası imalatı İş giysisi imalatı Diğer dış giyim eşyaları imalatı İç giyim eşyası imalatı Diğer giyim eşyalarının ve giysi aksesuarlarının imalatı		
14.3	Örme (trikotaj) ve tığ işi (kroşe) ürünlerin imalatı	Örme (trikotaj) ve tığ işi (kroşe) çorap imalatı Örme (trikotaj) ve tığ işi (kroşe) diğer giyim eşyası imalatı		
C 16	Ağaç ve Ağaç Ürünleri İmalatı			
16.2	Ağaç, mantar, kamış ve örgü malzeme ürünü imalatı	Ahşap kaplama paneli ve ağaç esaslı panel imalatı Birleştirilmiş parke yer döşemelerinin imalatı Diğer bina doğramacılığı ve marangozluk ürünlerinin imalatı Ahşap konteynır imalatı		
C 20	Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı			
20.1	Temel kimyasal maddelerin, kimyasal gübre ve azot bileşikleri, birincil formda plastik ve sentetik kauçuk imalatı	Sanayi gazları imalatı Boya maddeleri ve pigment imalatı Diğer inorganik temel kimyasal maddelerin imalatı Diğer organik temel kimyasalların imalatı Kimyasal gübre ve azot bileşiklerinin imalatı Birincil formda plastik hammaddelerin imalatı Birincil formda sentetik kauçuk imalatı		
20.2	Haşere ilaçları ve diğer zirai-kimyasal ürünlerin imalatı	Haşere ilaçları ve diğer zirai-kimyasal ürünlerin imalatı		

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

20.3	Boya, vernik ve benzeri kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun imalatı	Boyalar, vernikler, mineler (emaye) veya lakların imalatı, hazır pigmentlerin, şeffaf veya renkli boyaların imalatı, cam haline getirilebilir mineler, şeffaf sırlar ve benzeri karışımların imalatı, macun imalatı, kalafat macunları ve benzeri ateşe dayanıklı olmayan dolgu veya yüzey hazırlama müstahzarları imalatı, organik kompozit solventler (çözücüler) ve tinerlerin (incelticilerin) imalatı, hazır boya ya da cila temizleyicileri ve çıkarıcıları imalatı, matbaa mürekkebi imalatı.		
20.4	Sabun ve deterjan, temizlik ve parlaticı maddeleri; parfüm; kozmetik ve tuvalet malzemeleri imalatı	Sabun ve deterjan ile temizlik ve parlaticı maddeler imalatı, Parfümlerin, kozmetiklerin ve kişisel bakım ürünlerinin imalatı		
20.5	Diğer kimyasal ürünlerin imalatı	Tutkal imalatı, uçucu yağların imalatı ve diğer kimyasal ürünlerin imalatı	Patlayıcı madde imalatı desteklenmeyecektir.	
C 22	Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı			
22.1	Kauçuk ürünlerin imalatı	İç ve dış lastik imalatı; lastiğe sırt geçirilmesi ve yeniden işlenmesi ve diğer kauçuk ürünleri imalatı		
22.2	Plastik ürünlerin imalatı	Plastik tabaka, levha, tüp ve profil imalatı Plastik torba, çanta, poşet, çuval, kutu, damacana, şişe, makara vb. paketleme malzemelerinin imalatı Plastik inşaat malzemesi imalatı Diğer plastik ürünlerin imalatı		
C 23	Metalik Olmayan Mineral Ürünleri İmalatı			

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

23.1	Cam ve cam ürünleri imalatı	Düz cam imalatı Düz camın şekillendirilmesi ve işlenmesi Çukur cam imalatı Cam elyafı imalatı Diğer camların imalatı ve işlenmesi (teknik amaçlı cam eşyalar dahil)		
23.3	Kilden inşaat malzemeleri imalatı	Sadece seramik karo ve fayans imalatı desteklenecektir.	Seramik karo ve fayans imalatı dışındaki faaliyetler desteklenmeyecektir.	
23.4	Diğer porselen ve seramik ürünlerin imalatı	Seramik ev ve süs eşyaları imalatı Seramik sıhhi ürünlerin imalatı Seramik yalıtkanların (izolatörlerin) ve yalıtkan bağlantı parçalarının imalatı Diğer teknik seramik ürünlerin imalatı Başka yerde sınıflandırılmamış diğer seramik ürünlerin imalatı		
23.6	Beton, çimento ve alçıdan yapılmış eşyaların imalatı	İnşaat amaçlı alçı ürünlerin imalatı, lif ve çimento karışımı ürünlerin imalatı Beton, alçı ve çimentodan yapılmış diğer ürünlerin imalatı	Hazır beton imalatı desteklenmeyecektir.	
23.7	Taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi	Taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi	Taş ve mermer ocağında yapılan faaliyetler desteklenmeyecektir.	
C 24	Ana Metal Sanayi			
24.1	Ana demir ve çelik ürünleri ile ferro alaşımların imalatı	Ana demir ve çelik ürünleri ile ferro alaşımların imalatı		
24.2	Çelikten tüpler, borular, içi boş profiller ve benzeri bağlantı parçalarının imalatı	Çelikten tüpler, borular, içi boş profiller ve benzeri bağlantı parçalarının imalatı		
24.3	Çeliğin ilk işlenmesinde elde edilen diğer ürünlerin imalatı	Barların soğuk çekilmesi Dar şeritlerin soğuk haddelenmesi Soğuk şekillendirme veya katlama Tellerin soğuk çekilmesi		

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

24.4	Değerli ana metaller ve diğer demir dışı metallerin imalatı	Değerli metal üretimi Alüminyum üretimi Kurşun, çinko ve kalay üretimi Bakır üretimi Demir dışı diğer metallerin üretimi		
24.5	Metal döküm sanayi	Demir döküm, çelik dökümü, Hafif metallerin dökümü Diğer demir dışı metallerin dökümü		
C 25	Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı			
25.1	Metal yapı malzemeleri imalatı	Metal yapı ve yapı parçaları imalatı Metalden kapı ve pencere imalatı		
25.2	Metal tank, rezervuar ve muhafaza kapları imalatı	Merkezi ısıtma radyatörleri ve sıcak su kazanları imalatı, Metalden diğer tank, rezervuar ve konteynirler imalatı		
25.3	Buhar jeneratörü imalatı, merkezi ısıtma sıcak su kazanları (boylerleri) hariç	Buhar jeneratörü imalatı, merkezi ısıtma sıcak su kazanları imalatı		
25.5	Metallerin dövülmesi, preslenmesi, baskılanması ve yuvarlanması; toz metalürjisi	Metallerin dövülmesi, preslenmesi, baskılanması ve yuvarlanması; toz metalürjisi		
25.6	Metallerin işlenmesi ve kaplanması; makinede işleme	Metallerin işlenmesi ve kaplanması Metallerin makinede işlenmesi ve şekil verilmesi		
25.7	Çatal-bıçak takımı ve diğer kesici aletler ile el aletleri ve genel hırdavat malzemeleri imalatı	Çatal-bıçak takımları ve diğer kesici aletlerin imalatı Kilit ve menteşe imalatı El aletleri, takım tezgahı uçları, testere ağızları vb. imalatı		
25.9	Diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı	Çelik varil ve benzer muhafazaların imalatı Metalden hafif paketleme malzemeleri imalatı Tel ürünleri, zincir ve yayların imalatı Bağlantı malzemelerinin ve vida makinesi ürünlerinin imalatı		

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

		Diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı		
C 27	Elektrikli Teçhizat İmalatı			
27.1	Elektrik motoru, jeneratör, transformatör ile elektrik dağıtım ve kontrol cihazlarının imalatı	Elektrik motorlarının, jeneratörlerin ve transformatörlerin imalatı Elektrik dağıtım ve kontrol cihazları imalatı		
27.2	Akümülatör ve pil imalatı	Akümülatör ve pil imalatı		
27.3	Kablolamada kullanılan teller ve kablolar ile gereçlerin imalatı	Fiber optik kabloların imalatı Diğer elektronik ve elektrik telleri ve kablolarının imalatı Kablolamada kullanılan gereçlerin imalatı		
27.4	Elektrikli aydınlatma ekipmanlarının imalatı	Elektrikli aydınlatma ekipmanlarının imalatı		
27.5	Ev aletleri imalatı	Elektrikli ev aletlerinin imalatı Elektriksiz ev aletlerinin imalatı		
27.9	Diğer elektrikli ekipmanların imalatı	Diğer elektrikli ekipmanların imalatı		
C 28	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı			
28.1	Genel amaçlı makinelerin imalatı	Motor ve türbin imalatı (hava taşıtı, motorlu taşıt ve motosiklet motorları hariç) Akışkan gücü ile çalışan ekipmanların imalatı Diğer pompaların ve kompresörlerin imalatı Diğer musluk ve valf/vana imalatı Rulman, dişli/dişli takımı, şanzıman ve tahrik elemanlarının imalatı		

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

28.2	Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı	Fırın, ocak (sanayi ocakları) ve brülör (ocak ateşleyicileri) imalatı Kaldırma ve taşıma ekipmanları imalatı Büro makineleri ve ekipmanları imalatı Motorlu veya pnömatik (hava basınçlı) el aletlerinin imalatı Soğutma ve havalandırma donanımlarının imalatı, evde kullanılanlar hariç Diğer genel amaçlı makinelerin imalatı		
28.3	Tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı	Tarım ve ormancılıkta kullanılan traktörlerin imalatı, yaya kontrollü traktör imalatı, biçici makinelerin imalatı, tarımsal amaçlı kendinden yüklemeli veya kendinden boşaltmalı römorklar veya yarı römork imalatı, toprağın hazırlanması, ekilmesi veya gübrenmesi için tarımsal makinelerin imalatı	Motorsuz tarımsal el aletleri imalatı desteklenmeyecektir.	
28.4	Metal işleme makineleri ve takım tezgahları imalatı	Metal işleme makinelerinin imalatıDiğer takım tezgahlarının imalatı(Metal işleyen takım tezgahlarının imalatı, tormalama, delme, öğütme, planyalama vb. için takım tezgahı imalatı, ahşap, kemik, taş, sert kauçuk (ebonit), sert plastik, soğuk cam vb. işlemek için takım tezgahlarının imalatı, damga ya da pres makineleri imalatı, metal işlemede kullanılan makinelerin vb. imalatı, elektriksel kaplama tezgahlarının imalatı ve diğer makinelerin imalatı)		

T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

28.9	Diğer özel amaçlı makinelerin imalatı	Metalürji makineleri imalatı Maden, taş ocağı ve inşaat makineleri imalatı Gıda, içecek ve tütün işleme makineleri imalatı Tekstil, giyim eşyası ve deri üretiminde kullanılan makinelerin imalatı Kağıt ve mukavva üretiminde kullanılan makinelerin imalatı Plastik ve kauçuk makinelerinin imalatı Başka yerde sınıflandırılmamış diğer özel amaçlı makinelerin imalatı Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı		
C 31	Mobilya İmalatı			
31.0	Mobilya imalatı	Büro ve mağaza mobilyaları imalatı Mutfak mobilyalarının imalatı Yatak imalatı Diğer mobilyaların imalatı		
I 55	Konaklama			
55.1	Oteller ve benzeri konaklama yerleri	3 yıldız ve altı oteller ve belediye belgeli tesisler desteklenecektir.	4 yıldız ve üzeri oteller ve konaklama tesisleri desteklenmeyecektir.	
		Kentsel sit alanları içinde bulunan tescilli taşınmazların butik otel veya özel konaklama tesisi olarak otele dönüştürülmesi.	Tescilli olmayan yapılar bu kapsamda değerlendirilmeyecektir.	

EK 3- 2016 YILI AJANS MALİ DESTEKLERİ DANIŞMA TOPLANTILARI

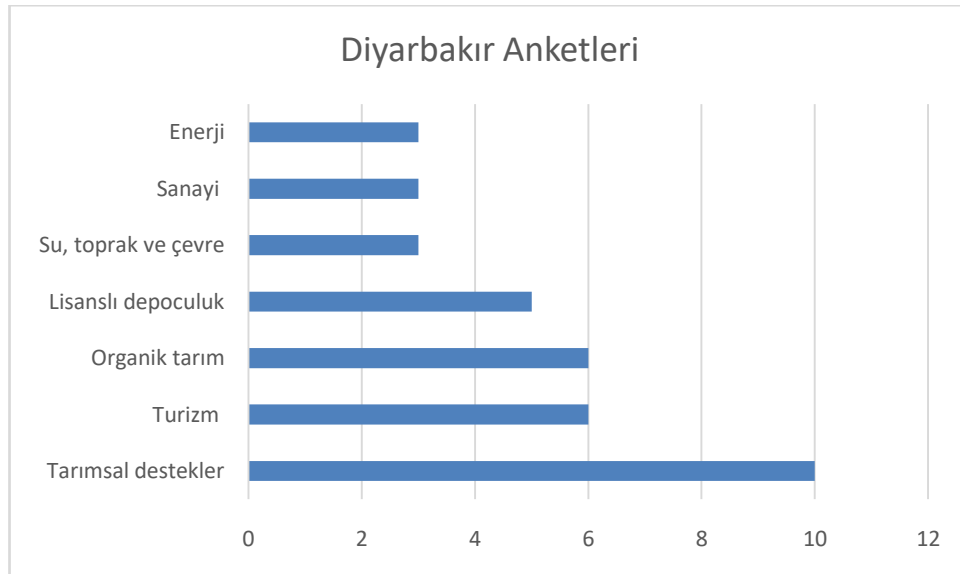
Ajansımız 2015 yılı Mali Destek Programlarının planlanması aşamasında katılımcı karar alma süreçlerinin işletilmesi amacıyla dış paydaşlar ve iç paydaşların görüşleri anketler aracılığı ile alınmıştır. Bölge Planı bilgilendirme toplantıları kapsamında bölge kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, özel sektör temsilcilerinin yer aldığı iş dünyası dernekleri 2016 yılında ve kısa vadede bölge planının hangi hedeflerinin öncelikli olarak hayata geçireceğini tartışmış, bunun yanında Kalkınma Ajansı'nca verilecek mali desteklerin hangi konularda olması gerektiğine dair anket araştırması yapılmıştır.

3.1 TRC2 Bölge Planı (2014-2023) Diyarbakır Toplantısı Programlama Anketleri ve Öneriler Notları

Bölge kurum ve kuruluşlarından oluşan paydaş gruplarla 2 adet toplantı gerçekleştirmiştir. 20 Nisan 2015 tarihinde ilki Diyarbakır'da STK'lar, Üniversiteler ve Odalar ile ikincisi Kaymakamlıklar, Belediyeler, Kamu Kurum Kuruluşları ile olmak üzere iki toplantı düzenlenmiş toplantılara 66 kurum temsilcisi katılmıştır. Toplantılarda Bölge Planı Bilgilendirme sunumları yapıldıktan sonra programlama çalışmalarının önceliklerine dair katılımcıların görüş ve önerileri alınmıştır. Bunun yanında 2016 yılı mali destek programlarına dair anket formları katılımcılar tarafından doldurulmuştur.

Anket sonuçları

Katılımcılara 2016 yılında hangi alanlara destek verilmesi gerektiği sorulmuştur. Diyarbakır toplantısında 34 kurum ve kuruluş anket doldürmüştür. Anket sonuçlarına göre katılımcıların vurguladığı sektör ve alanlar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Görüş ve Önerilere ilişkin Notlar

Tarımsal Sanayi İşadamları Derneği Başkanı Mehmet ATİK: OSB ve Barajlar faaliyete geçmeli. Çiftçilerin kendi başlarına sulama maliyetlerini karşılaması çok zor. Bunun için kaçak elektriğe yöneliyor. Bölgede araziye yayılmış irili ufaklı birçok tesis var. Büyükşehir yasasından sonra hepsinden ruhsat istenmiş. Bu yüzden hepsinin kapatılma riski var. Bu tesislerle ilgili rapor ya da fizibilite hazırlanmalı. Tarımsal sanayi OSB'nin hayata geçmesi, ihracat olanaklarının değerlendirilmesi için OSB'lerin biran önce kurulması lazım.

Veteriner Fakültesi Dekanı Cengiz YALÇIN: Ajansın ilk planının süresi bitti. Bu planın uygulamasında ne gibi aksaklıklar oldu. Ne hedefleniyordu, ne gerçekleşti.

Zuhal Hanım: İlk plan 3 yıllıktı zaten. 3 yılda planın etkisi görülmez. Sadece Harran Üniversitesinin bir etki değerlendirmesi çalışması yapıldı. Destek alan firmaların kapasitelerinde ciddi artışlar oldu. En azından bunu söyleyebiliriz. Ancak bu plan döneminde izleme değerlendirme mekanizmasının kurulmasını düşünüyoruz.

Cengiz Bey: Bölgede veri almak ile ilgili ciddi sorunlar var. Plan uygulanırken revizyonlar gerekmektedir. Ancak elde veri olmadan bu revizyonlar yapılamaz. Bu yüzden performans göstergeleri iyi tanımlanmalı ve ölçülmelidir. Gelişmeyi verilerle devamlı izlemek Planların revizyonu için çok önemli.

Diğer bir meselede kaçak elektrik ile yenilenebilir enerji arasındaki ilişki. İnsanların normal elektriğin önemli bir bölümünü bedava kullandığı bir bölgede kimse para harcıyıp yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmez.

Tarımsal Sanayi İşadamları Derneği Başkanı Mehmet ATİK: Bölgedeki kaçak elektriğin önlenmesini söyledi ama sulama enerjisinin gerçek anlamda bedelini ödese zarar ediyor. Biz bir öneri getirdik, devlet baraj yapıyor, kanalları yapıyor 30 tl den satıyor. Ama çiftçi kendisi sondaj yapıyor elektriğe 100 tl veriyor.

Köylerde tesisler (un, çırçır, mercimek) fabrikaları yapmış, bunlar ruhsat alamıyorlar, bunlardan hiçbir işletmeci teminat hibe anlamında hiçbir şekilde. Bu tesislerin arazileri tarımdan çıkarılması lazım. Bu tesisler yarın belediye vb tarafından kapatılabilir. Normal bir çırçır fabrikasında 100 kişi çalışır. Bunlar küçük işletmeler ama çok kişi çalıştırıyor. Bu konuda Kalkınma Ajansı yardım etmesini istiyoruz.

Zuhal Hanım: Bunların ihtisas OSB bölgelerinde toplanmasına dair kararlar var. Yapılacak sanayi alanlarına taşınmaları daha doğru olur.

Eczacılık Fakültesi Dekanı Hamdi TEMEL: Şuanda Fakültede 20 milyonluk Ar-Ge tesisi bulunmaktadır. Kalkınma ajansından da destek alıyoruz ama sanayici gelmiyor. Artık pratiğe dönmemiz gerekiyor. Ben her ay bir sanayiciye gidiyorum. Ama onların bize gelmesi gerekiyor. Bu laboratuarlara bir türlü Diyarbakırlı işadamlarından ilgi gösterilmemektedir. Daha katma değerli ürünlere yönelmek lazım. Bunun içinde fakültenin laboratuvarının ciddi bir şekilde kullanılması gerekmektedir. İkinci olarak Üniversite-Sanayi arasındaki işbirliği oldukça zayıf. Bu ilişkiyi Ajans kurmalı. Son olarak da atık yönetimi ile ilgili ne yapılmalı. Özellikle ilaç kullanımından kaynaklanan atıkların bertarafında Ajans ne yapabilir. **Hasan Bey:** Kalkınma Bakanı ile toplantı yapılmış yakın zamanda. İçinde üniversite ve Ajansında olduğu bir platform kurulacak. Sonuç itibariyle Üniversite-Sanayi işbirliği yakında hayata geçmesine katkıda bulunabilir.

GÜNSİAD Celal Balık: Turizm için yatak sayısı planlı bir şekilde arttırılmalı. Bunun dışında Ajans tıbbi ve endemik bitkilere ve sertifikalı tohum üretimine destek vermeli. Ayrıca Rüzgar çiftlikleri, lojistik bölgesi oluşturulması, istihdam öncelikli işlere yer verilmesi, turizm için yatak kapasitesinin artırılması, salma tavukçuluğun teşvik edilmesi, badem ceviz için teşvik, mesleki eğitim konusunda destek verilmesi konularını gündeme getirmek istiyorum.

Türkiye Kalkınma Vakfı Osman Kazıcı: Bu planın %20'si bile gerçekleşse büyük bir başarı olur. Bölgenin en önemli sorunu kalifiye eleman yetiştirmek için eğitim merkezleri kurmaktır. Daha henüz böyle bir merkez yok. İkinci olarak mevsimlik işçilerin barınma ve ulaşım sorunları bu kapsamda kurulacak bir kooperatifin güdümünde çözülmelidir. Son olarak organik ve iyi tarımla ilgili sertifikasyon merkezleri bölgeye getirtirilmeli ve çiftçilere eğitim vermelilerdir. **Hasan Bey:** Bununla ilgili 20 Mart'ta Organik Tarım Teklif Çağrısına çıkıldı.

Mühendislik Fakültesi Öğr. Üyesi Recep ÇELİK: Her kentin bir kimliği vardır, Diyarbakır'da bir kimlik göstergesi olan bir anıt yok. Bizim yeni bir yapıya ihtiyacımız da yok. Elimizdeki değerleri tanıtmamız lazım. Turizm için temizliğin yapılması lazım. Tarihi mekanlarda güvenlik sorunu var. Turizm yapılarının olduğu Suriçi bölgesi çok güvensiz.

Köyden kente geçmiş nüfusun durumu risk oluşturuyor. Sosyal ve kültürel alanda konularda eğitim projelerine öncelik verilmesi lazım. Sokak çocukları var, Kentsel dönüşüm projeleri uygulanmadır.

Ulaşım projeleri çok önemli hem bölgesel, hem şehir için. Diyarbakır kadim ticaret merkezi ama ihmal edilerek geride kaldı, Gaziantep Diyarbakır'ı çok geçti. Diyarbakır'da otoban ve demiryolu projeleri çok gecikti. Bu yolları bir yere sınır kapılarına bağlamanız lazım. Lojistik çok anlamlı ama 1 milyonu geçtikten sonra metro düşünmeniz lazım. Diyarbakır'da herkes mastır plan var diyor ama dolmuşçular sorunu hala aşılmış değil. Sulama projelerinde Bismil ve Silvan'da yeraltı sularıyla yapılıyor, çünkü sulama projeleri gecikmiş. GAP projesi çok yavaş ilerlediği için çiftçiler sondaj yapmaktadır. Buda yeraltı sularını daha da aşağıya indirmektedir. Diyarbakır Dicle ve Fırat havzasıyla çok ciddi enerji kaynakları. Yeraltı su havzalarıyla ilgili bir çalışma yapılmalı. Son olarak Üniversite sanayi, üniversite belediye sinerji ile çalışmalı, ortak bir akıl oluşturulmalıdır.

MEKSA Vakfından Sertaç Bey: Turizm ile ilgili yapmış olduğunuz çalışmayı fizibilite çalışmasının güncellenmesi gerekiyor. Ayrıca Diyarbakır'da sadece iki adet kokartlı turizm rehberi var. Bunların sayısı arttırılmalı. Bu kokardı almak için Şanlıurfa'da eğitim alınması gerekiyor. Burada ulaşım çok büyük sıkıntı oluyor. Diyarbakır'da 1 kişi başvurmuş. Acenteler konaklama için Diyarbakır'da duraklama yapmıyorlar. İkincisi mesleki eğitimler dışında mesleki eğitimin belgelendirmesi konusu var. Çıkan iş kanunu ile birlikte mecburi belgelendirme yapılması gerekiyor. MYK'nın belgelendirme çalışmaları var. Daha yetkilendirilmiş kurumlar bu işi devralmalı.

DİDAM Mehmet KAYA: İl ile ilgili ön plana çıkarılacak konular olmalı, etki analiziyle bazı gelişmeleri görmek her zaman mümkün değil ama ben şahsen ilk yıllarda ajansın verdiği desteklerle 3 yıldızlı otellerin durumu düzeldi. Ve şimdi buna butik otel ve Diyarbakır evi gibi konulara destek verilmesine devam edilmesi gerektiğini öneriyorum. Bu alanda çok kritik olduğunu düşünüyorum.

Lojistik ve zirai eğitimin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Sulama yatırımları çok önemli bölgede %70 oranında ana kanalların tamamlandığı söyleniyor. Ama tarımın çekinceleri var çünkü halk bilgisi eksik olduğundan Harran gibi bir çölleşmeden korkuluyor ve sulamaya açılmıyor.

Ayrıca bölgede Kürtçe çağrı merkezi kurulmalı. İleride çok önem kazanacak. Kürtçe çağrı merkezleri kurulmasına destek verilmeli.

Üniversite sanayi dünyada ve bizde çok konuşuluyor. Üniversite sanayi işbirliği konusunda sanayici üniversiteye değil, üniversite sanayiye gitmelidir. Özellikle egede batıda olduğu gibi artık üniversiteden çıkmaları gerekiyor. OSB deki yatırımlarımızın büyük bölümü mermer yatırımı sanayiciyi maden fakültesine çağırmayı bırakmalıyız. Artık maden ocaklarına götürmeliyiz. Bilimi

üniversite kendisi götürmeli. Herkes destekler içerisinde üniversitelerin dışarıda yapılacak. OSB'ye maden fakültesi bir araştırma merkezi kurabilir.

Dicle Sosyal Bilimler Ens. Hatip Yıldız: Üniversitede yeni programlar açılması konusu geçti sunumda. Ben bizim özellikle Sosyal Bilimler olarak bir çok lisansüstü bölümler açtığımızı söylemek istiyorum. Bazıları özel öğrenci statüsünde alınma imkanı olunca ALES şartı felan da olmuyor. Kurumlarımızın buna katılabilir.

DİDAV Edip SEVGİCAN: Turizm haftasının içerisinde olmamız hasebiyle Surlar ve UNESCO projesinin anlatılması ve ulusal düzeyde tanıtılması gerekiyor. Ajansımızın Surlar ve Hevsel bahçeleri konusunda imza kampanyaları, reklamlar verilmesi lazım. Surlar ve Hevsel Bahçeleri UNESCO kapsamına alınması için çalışmalar başlatılmalı. Ulusal kanallara bu konuda bildiri sunmak lazım. Turizm altyapısı mali destek programına devam edilmeli. Turizm güvenliği ve belli tarihi yapıların turizme açılması çok önemli. STK turizm altyapısı konusunda derneklerimize yardımcı olunması lazım. Yakında açılacak cemil paşa konağı var ama güvenlik sorunundan dolayı kimsenin gidemeyeceğini tahmin ediyoruz. Bunları açmak güvenliği sağlamak lazım. Güvenlik olmadan ikincisi okulların fiziki yapısı dediniz ama aile birliklerinin başkanlarını toplayıp onlarla görüşme yapmanızı tavsiye ederim. 1 müstahdem var onunla okulu temizleyemezler. Bu talepler karşılanamıyor.

OSB Derneği Başkanı Aziz Bey: OSB konusunda bir sürü başlıklar vardı ama hala OSB'de demiryolu ağı yok, programa alınmasına rağmen Devlet Demiryollarında kaldı proje. Ek OSB altyapı ihalesine çıkılmadı, ki altyapı teşvikinde 3. Yılına girdik ama daha ihaleye çıkılmadı. OSB'nin altyapı sorunları halledilmeli. Diyarbakır hep geriden takip ediyor. Altyapımız olmadığından sanayi kuruluşları yatırım yapılmıyor. Bunların hızlı bir şekilde hayata geçirilmesi gerekiyor. Belki bundan sonra tarım ve tarıma dayalı yerine doğrudan sanayi alanında atılım yapılır. Cevdet Yılmaz bakanımızın aday olması bizim için avantaj, yeter ki proje üretelim. Ben Mehmet beye katılıyorum, üniversite ile sanayi bir araya gelmesi lazım. Sanırım aramızda Dicle nehri var ondan olmuyor. Bunun yanında sanayide mesleki eğitimden geçmiş kalifiye eleman ihtiyacı var.

Bir de Turizmle ilgili Suriçi bölgesinde kentsel dönüşümü geliştirilmesi gerekiyor. Suriçi bu şekliyle kalırsa ilerleme katetmez.

Genlik ve Spor Müdürlüğü: Diyarbakır'da bu sene toplamda 250 kişiye PCM eğitim verilmesine rağmen bu müdürlüğe verilmemiş. Ben gençlik spordan gelen biri olarak söylüyorum Spor gençlik

konusunda ilk defa kalkınma ajansından bir şey görüyorum (Bölge Planı sunumu) acaba destek adına bir şeyler yapacak mısınız?

Zuhal Hanım: Bölge Planında geçen tüm konular Kalkınma Ajansı yapmıyor, sadece bazı sektörlerde tetikleme olması amaçlanıyor programlarda. Bu husus kurumların genel görev alanlarına giriyor. Yine de teklif çağrısı dönemlerinde takip etmeniz yararlı olabilir.

Ziraat Bankası: Diyarbakır tekstil ihtisas OSB hangi aşamada, tekstil üretimi bina altlarında yapılıyor. Yaklaşık 140 hektarlık bir alana yapılacak. Süreç başlatıldı. Bankacılar olarak müteşebbislere nasıl davranalım. Bizden destek istiyorlar, Tekstil OSB ne aşamada? **Hasan Bey:** Bilgi vereyim. Süreci başlattık sanayi bakanlığından toplantı yapıldı, ÇED raporu bekleniyor birkaç kurum henüz cevap vermedi. GÜNTİAD tekstilciler ile ilgili bir dernek var bir ön talep de topladık onlardan. Bir raporlama da yaptık. Bakan bey de dün dile getirdi. Bir iki ay içerisinde bilgi gelir. Ancak bu yapı henüz tüzel kişilik kazanmadığından kredi konusunda dikkatli davranmakta yarar var.

Gıda Kontrol Müdürlüğü Mehmet Bey: Gıda güvenliği konusunda bir başlık gördüm. Bizim kurumun yapabileceği bir şey var mı?? Gıda güvenliği ile ilgili ne yapılabilir. Sertifikalandırma işleri eşgüdüm içinde yapılmalıdır. Gıda kontrolü yapılırken mevzuat değişikliği için ilgili çalışmalar Ajans tarafından yapılarak gıda üreten firmalara indirim yapılabilir. Altyapı olarak bir destek başvurusunda bulunabilir miyiz? Gıda sanayiye de analiz desteği verilebilir. Gıda üreten işletmelerin analiz desteği tarım bakanlığı mevzuatına eklenebilir.

Hasan Bey: Gıda güvenliğinde tarladan sofraya anlayışı olmalı. Biz organik tarım çağrısını yürütüyoruz. Süreçlerin kayıt altına alması sertifikalandırılması konuları da olacak. Bu konuda laboratuvar dahil çok destek verdik.

Anıtlar Müdürlüğü: Cazibede kamulaştırma lazım. Bunun için Ajansın bir çalışması lazım. Kentsel dönüşümde Ajans ne yapabilir.

DSİ'den HASAN BEY: Kurumlarda bu planı uygulayacak insan kaynağı var mı. Bunun için Ajans eğitim vermeli.

Eğil Kaymakamlığı: PCM eğitiminde eğitim şekli değiştirilebilir (daha önceki eğitimlere katılmış arkadaş). Kamulaştırmalarla ilgili ajansın ilgili bakanlıklarla protokol yapma ihtimali var mı (Ajans projelerine başvurulurken).

Öncelikli destekler konusunda yoksullukla mücadele ve gelir getirici faaliyetler konusunda destek verilebilir. Bunun için hibe programı açılacak mı?? İkinci sanayi sitesi yatırımları konusunda bilginiz var mı??

Hasan bey: Bizim tek görevimiz hibe desteği değil. Böyle görmek yanlış olur. Bizim merkezi bütçeden gelen desteklerimiz sınırlı. IPA kaynakları dahil olduğunda daha geniş konulara geçebiliriz. Girişimciliğe özel bir destek bu kaynaklarla olabilir.

Cemil Bey: GAP eylem planına alınan relövasyon çalışmaları bittiği zaman bunların hayata geçirilmesi için bir çok yapının kamulaştırılması gerekiyor. Bununla ilgili bir planlama var mı? Özellikle sur içinin dönüşümü ile ilgili bir çalışma ve planlama var mı??

Hasan bey: Kamulaştırma konusunda cazibe merkezi destek verilmeyecek. Bu program özelinde bir sorun var ama başka alanlardan gelen kaynaklarla yapılacaktır diye düşünüyorum.

Dsi bölge müdürlüğü: Kurumlar potansiyel olarak bu işleri yürütecek potansiyeli var mı???

Hasan Bey: Kalifiye personel eksikliğini hissedildiğini görüyoruz. Bazı destekler veriyoruz. Teknik destek mekanizması var.

Gençlik Spor, Eyüphan Erdoğan: Kalkınma ajansları kurulmadan önce SODES, ulusal ajans ve kalkınma bakanlığı üzerinden destekler vardı. Kurumlar proje birimleri kurdu. Ama eğitim almadan başladılar. Kurumların proje üretebilmesi için eğitim veriyor musunuz??

Hasan bey: Bu konudaki bilginiz size ulaşamadığımızı gösteriyor. PCM eğitimi olarak sadece bu dönem 30 proje hazırlama eğitimi verdik. Proje eğitimi veriyoruz 2 gün sürüyor sonra da teknik masa açıyoruz. Projesinin geliştirilmesi için yardım ediyoruz. Ajansın proje geçme şansı %30a yaklaşıyor.

Aile ve sosyal politikalar Bakanlığı, Rifai Yıldırım: Tabi her kurumun kendine göre planlamaları var. Biz kurum olarak bakanlık düzeyinde yapılan çalışmalar var. Bizde planda sosyal hizmet merkezlerinin yaygınlaştırılması planı vardı. Planda sosyal hizmet merkezlerinin yaygınlaştırılması var. Şuan 3 tane var. 10a' çıkarmak hedeflenmekte 3 sene içinde. Yatırım-kalifiye eleman eşleşmesinde OSB ve Sanayi siteleriyle gerekli koordinasyon sağlanarak mesleki eğitimi tetiklememiz lazım. Bu bizim en önemli önceliğimiz olmalı. Mesleki eğitim çok kalitesiz. Diyarbakır'da meslek liseleri var ama bir elektrik mezunu bir ampul bile takamıyor.

Toprak Mahsulleri Ofisi: Lisanslı depoculuk ile ilgili bir başlık vardı. Bölgemiz bu konuda acil ihtiyacı var. Lisanslı depoculukla ilgili çalışmalar yapmak lazım. Malum bölge tarım merkezi. Depolama ihtiyacı çok. Hububatta ancak %20 ihtiyacı karşılıyor. Ama yatırım yapılmıyor. 2015 yılına gelmişken ürünün toprağın altında saklanması iptidai bir usuldür. 2008 yılından itibaren mısırdaki artış var. Lisanslı depoculuk öncelik arz ediyor. Lisanslı depoculuk hem üreticinin hem diğer aktörlerin lehine karlı bir yatırım neden kimse yapmıyor anlamıyorum. Şuan ki kapalı depo yüzde 20'yi ancak karşılıyor. Lisanslı depoculukla ilgili kanun 6 yıl önce çıktı. Daha şimdiye kadar tek bir başvuru bile yok. Kapalı lisanslı depo önceliklendirilmelidir.

Hasan Bey: Bunla ilgili fizibilite raporu hazırladık, yayınlandı ve basıldı. Bu ihtiyacın farkındayız. Urfa'da AB üzerinden uygulanan projeler var. Başlayan lojistik merkez projesine entegre edilebilir. Ürünü lisanslı depolara getirenlere devlet teşvikte veriyor. Ayrıca bir lojistik merkezi çalışması da var. Depoculuk konusunda ticaret borsasının girişimleri var. Bölgede üreticiler bunu çok profesyonel olarak görüp hayal gibi geliyor belki ondan yatırım yapmıyorlar. Bunun için zaman lazım. **Toprak Mahsulleri Ofisi:** Üreticinin de kaybı yok. Üreticinin ve tüm piyasa aktörlerinin lehine olacak bir durum var ortada. Herkesin lehine ama bir türlü rağbet yok.

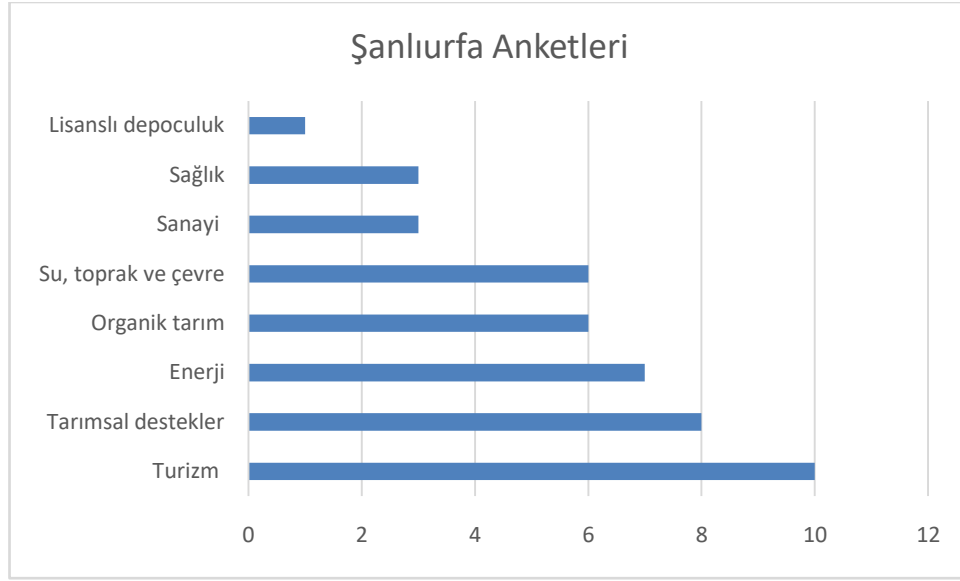
Kent Konseyi temsilcisi, Filiz hanım: Diyarbakır'da Ajansında temsil edildiği Kent konseyi var. Bizim alt meclislerimiz de var. Burada yapılan bu çalışmaların orada tartışılması gerektiğini düşünüyoruz, oradan gelenlerin önerileriyle daha iyi bir noktaya gelebileceğini düşünüyoruz. Engelli, kadın, çocuk gibi alt meclisler var.

3.2 TRC2 Bölge Planı (2014-2023) Şanlıurfa Toplantısı Programlama Anketleri ve Öneriler

Bölge kurum ve kuruluşlarından oluşan paydaş gruplarla 2 adet toplantı gerçekleştirmiştir. 22 Nisan 2015 tarihinde ilki Şanlıurfa'da STK'lar, Üniversiteler ve Odalar ile ikincisi Kaymakamlıklar, Belediyeler, Kamu Kurum Kuruluşları ile olmak üzere iki toplantı düzenlenmiş toplantılara 66 kurum temsilcisi katılmıştır. Toplantılarda Bölge Planı Bilgilendirme sunumları yapıldıktan sonra programlama çalışmalarının önceliklerine dair katılımcıların görüş ve önerileri alınmıştır.

Anket Sonuçları

Ayrıca toplantı sonunda 2016 yılı mali destek programlarına dair anket formları 27 kurum veya kuruluş temsilcisi tarafından doldurulmuştur. Anket sonuçlarına göre katılımcıların vurguladığı sektör ve alanlar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Görüş ve Önerilere ilişkin Notlar

ŞUTSO, Sabri Bey: Şanlıurfa'daki en büyük sorun işbirliği. İşbirliği konusunu nasıl çözeceğiz? Sosyologlarla mı görüşülmeli, psikologlarla mı çözecek? Bölgede işbirliğini geçtik vatandaş kendine bir zararı olmadığına da projeye engel olmaya çalışıyor.

Eğitim Fakültesi Dekan Yardımcısı, : Bu sadece sosyolog ve psikoloğun çözebileceği bir sorun değil. Konunun dini, ahlaki, temel eğitim demokrasi vb. boyutları var.

Kent Konseyi Üyesi, Yusuf Sabri Bey: PİSAŞ örneği vardı yatırım yapılması düşünülen araziye 34 milyona sattılar. Fabrikası bile 34 milyon etmez nasıl yatırım yapsın yatırımcı. Arsa fiyatları çok yükseliyor. İnşaat rantı üzerinde bir gelişme yapıyor. İmar planına uygun şehirleşme olmuyor. Gelişmenin çevre boyutu düşünülüyor. Bu konudaki en önemli husus Çevre Düzeni Planı. Bunun uygulamasının takipçisi olmalıyız. Ne yazık ki Tarım arazileri imara açılmasıyla ilgili baskılar olduğunu biliyorum. Bir de sunumda geçen EDESA'nın ismi Şanlıurfa müzesi oldu. Planda acaba Göbeklitepe'nin UNESCO adaylığı yok mu?

ŞUTSO, Sabri Bey: Sunumdaki hızlı değil hızlandırılmış tren olacak. Ancak aslında biz "yüksek hızlı" tren istiyoruz. Diyarbakır Şanlıurfa arasında yapımı planlanan demiryolu hızlı tren olarak düşünülüyor, yüksek hızlı değil. Onunla anca karpuz taşınır. İnsan taşıma ulaşım için hızlı tren lazım.

Ayrıca şuanda sulama alanı olarak Şanlıurfa'da sulamaya açılması gereken tarım arazileri 950bin hektar olmalıyken GAP eylem planında 570bin hektar görünüyor . Deniyor ki elektrik pahalı, bu mantıklı değil. Biz pamukta Amerika ile rekabet ediyoruz. Onlar bizden çok daha ucuza elektriği kullanıyor.

Kent Konseyi Üyesi, Yusuf Sabri Bey: Şanlıurfa'da yok dediniz ama ulaşım master planı var, hatta abide kavşağı bu kapsamda yapıldı.

ŞUTSO, Sabri Bey: Modern sulamanın adını koymamız lazım. Damla sulama dememiz lazım. Yağmurlama da çok su harcıyor. Damla sulama daha iyi.

Zuhal hanım: var sayın başkanım alt stratejilerde var.

ŞUTSO, Sabri Bey: Yeşil konut diye bir şey çıkmış bunu eklediniz mi?

Zuhal Hanım: Ayrıntıları sunumda vermedik.

ŞUTSO, Sabri Bey: Mesela damla sulama çok çok önemli. Şimdi suyumuz yetmiyor damla olsa yetecek, ikincisi elektrik faturamız azalacak. Tarım bakanlığımı ekonomik bakanlığımı diyeceksiniz ki yapmazsanız desteklerinizi vermem diyeceğiz.

Harran Üniv. Eğitim fakültesi Dekan Yardımcısı Prof.Dr. Refik Bağlar: Keşke bu sunumlar bize önceden bir ulaşa. Ve ön hazırlık yapsak. Biz bir saatte geçtik ama her bir satırında çok düşünmemiz lazım. Zihnimizi hazırlamamız lazım çok önceden gönderebilirsiniz. İkincisi katılım az, yazılar geç mi geliyor?.

Ayşegül hanım: Grupları ikiye böldük, ve yazıları 2 hafta önceden gönderdik. Bu oturumda STK'lar olduğundan katılım az olmuş.

Harran Üniv. Eğitim fakültesi Dekan Yardımcısı Prof.Dr. Refik Bağlar: Sunumlarda ikinci devlet üniversitesi dendi. Katılıyorum. Ama harran üniversitesi kapasitesini doldurmamış, 20 bölüm öğrenci bekliyor. Kurum geliştirme diye bir meselemiz var bizim. Kurum geliştirme ödeneği olmasına rağmen hocaları zor getiriyoruz. Buda kalktıktan sonra bu hocaları burada nasıl tutacağız. İkinci üniversiteye hocayı nasıl getireceğiz. Bu ödenek aralıkta kaldırılacak. Bu plan kararıyla bu durum arasında tezat var. 2023'e kadar bunun devam etmesi lazım

ŞUTSO, Sabri Bey: Aslında burada yöneticiler becerikli olunursa çözüm var. Üniversitenin büyük arsası var. Üniversite belediyeye bir arsa versin 2000 konutluk bir lojman yapsın bak nasıl gelir. 5 kuruluş harcamadan bu sorun çözülür.

Ama tabiki bazen bu toplantının çerçevesini geçen sıkıntılar var. Şehre fuar yeri yapmak için birşey istiyoruz herkes engel çıkarıyor. İnsanların zihniyeti bozuk, bana kısa vadede menfaat vermeyen iş kimseye menfaat vermesin istiyor.

Ayşegül Hanım: Eğitim ile ilgili başlıklarda GAP EP'de daha geniş destekler var. Bence değerlendirilebilir.

Zeynel Abidin Bey Harran Üniv. Mühendislik Fak.: Bence üniversitede ihtiyaç duyulan bölümler diye ayrın yapmak biraz güç. Buna göre konuşacak olursak eğitim fakültesine ihtiyaç var mı diye sormanız lazım.

Şimdi her yerde bir traktör 200 300 milyarlık bir araç herkesin kapısının önüne çekmiş. Toplulaştırma yapılması lazım.

ŞUTSO, Sabri Bey: Toplulaştırma yapıldı ama küçük küçük araziler yaptılar gene işe yaramadı. Burada şirketleşmeye gitmesi gerekiyor çiftçinin.

Cemal Gürbilek, katılımcı: Burada sosyal dayanışma olmadığı için bu olaylar oluyor. Burada müşterek bi şeyler yapma kültürünü kazandırmamız lazım. Şanlıurfa' organik tarım alanlarını şuanda belirlemek lazım. Yanındaki işletmede kullanılan bir ilaç orayı da etkiliyor. Bir kaç tane üniversitenin yaptığı projeler var ama başka yok.

Şerafettin Çelik Harran Üniv. Rektör yardımcısı: Sunumlar güzel ama hocamızın dediği gibi bakma imkanı bulamadım. Planlar yapılıyor önemli olan sürdürülebilirliğidir. Bir noktada kesiliyor kimse sonra sormuyor. Denetimin proje bittikten sonra da farklı mekanizmaların geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bir de toplumdaki dayanışmayı da artırabilirsek kısa sürede çözülmeyecek sorunlar değil.

Bir katılımcı: Gıda güvenliği noktasında özellikle efor sarf etmemiz gerekiyor.

ŞUTSO, Sabri Bey: Eloğlu bizim yaşadığımızı 300 sene önce yaşamış bir araya gelmeyi başarmamız lazım. Ben hocaları çağırıp bir yemekte bir araya gelelim dedim. Bunu üniversite için yapabiliriz.

Harran Üniv. Eğitim fakültesi Dekan Yardımcısı Prof.Dr. Refik Bağlar: Bir toplantıya bir adam geliyor sonrakine bir başkası gidiyor. Ben bu toplantıya geldim bundan sonrakilere de ben gelmem lazım ki

Mehmet Akif Bey: Kümelenmenin serbest bırakılarak devlet dışında gelişmesi belki daha faydalı olabileceğini düşünüyorum. Kümelenmenin bölgesel bazda olmasının, o bölge kaynaklarıyla kendi içinden geliştirilmesinin gerektiğini düşünüyorum. Mesela hububat konusunda kümelenme yapılabilir ama bunun biraz daha serbest bırakılması gerektiğine inanıyorum. İlla Sanayi Bakanlığı tarafından kurgulanması gerekmemeli.

ŞUTSO, Sabri Bey: Şuanda kümelenme girişimi olarak başlangıç noktası devlet oluyor. Yada sanayi odaları oluyor.

Ayşegül Hanım: Öncelikli programlar kapsamında kümelenme konusu geliştirilecek

Zuhal hanım: Tedarik ve değer zinciri gerekiyor

ŞUTSO, Sabri Bey: Bu konular böyle konuşulup gitmesin. Bölge planının takibinin daha iyi yapılabilmesi ve görüşlerin devamlı alınabilmesi için ilgili bir blog hazırlanabilir. Bir web sayfasında bunlar ortak bir platform kurulabilir.

Kent Konseyi Üyesi, Yusuf Sabri Bey: Bana göre GAP'ta 3 yıllık eylem planı yapılmışken niye burada toplantı yaptık anlamadım. Ben yine çevre düzeni planına dönmek istiyorum. Havamızı suyumuzu toprağımızı korumak adına bir çevre düzeni planı çalıştayını yapmamız lazım. Bir de elektrikle ilgili ne yapmamız lazım. Ayrıca mayın temizleme arazileriyle ilgili neler yapılabilir.

ŞUTSO, Sabri Bey: Mayınla ilgili arazilerde organik olmaz etrafı kirli olduğu için o arazilerde sertifikalı üretim olmaz. Organik alanı şartları çok ağır.

Lokantacılar ve pastaneciler odası temsilcisi: Şanlıurfa odacılar olarak çok sıkıntı yaşıyoruz. Bir dükkanı 150 bin liraya alamıyorsunuz. Gıdacılar sitesinden bahsediyorum. Üçü çalışıyor yedisi çalışmıyor satın almış kilit vurmuş gitmiş. Yıllarca destek için uğraştım 2002 yılından beri imalat yapıyorum. Sitede yer verilmiyor.

Ayşegül Hanım: Burada birçok sorunun muhatabı başka kurumlar olduğu görülüyor.

ŞUTSO, Sabri Bey: Burada tarım il müdürlüğünün verdiği desteklerdir. Oraya söylemek lazım. Organize sanayide biz çok yer yaptırdık rant kalmadı. Gıda sitesini belediye yapıyor, aynıısı oto alım satımda da var. Dükkan sayısını az tutuyorlar sonra rant oluşuyor, bilinçli yapılan şeyler.

Lokantacılar ve pastaneciler odası temsilcisi: Matbaacılar şehir merkezinde bu tinerle boyayla dönüyor. Tehlikeli bir iştir yer verilip yapılması lazım. Urfa'nın en tarihi yerinde marangozcular var. Bu büyük bir plansızlık.

Kent Konseyi Üyesi, Yusuf Sabri Bey: Belediyeye destek vermişsiniz proje desteği ama GAP vadisi diye ortada proje yok. Ayrıca yayına destek verildi gastronomi kitabında 60 hocanın ismi var. Bunlar izin almıyor mu?

Selman Bey: Bu konuda belki proje geçmiş ama iptal edilmiştir. Bu durumu İDB'ye sormak lazım. Siz de bu konularda ilgili şikayet başvurularında bulunabilirsiniz.

Karaköprü Belediye'sinden katılımcı: Sunumla ilgili bir şey sormak istiyorum. Plan hiyerarşisini anlamadım. Bir de ben karaköprü belediyesinden katılıyorum ama büyükşehirde de çalıştım bize danışıldığını görmedim.

Zühal hanım: yaptığımız çalışmalar çalıştaylarla oluyor. Belki siz katılmamışsınızdır ama kurum adına katılım mutlaka olmuştur.

Sadık yetim kırsal kalkınma il koordinatörü: Çalışma çok kapsamlı olmuş. Ben öncelikli müdahale alanının yoksulluk olması gerektiğini düşünüyorum. Yenilenebilir enerji de ilk sıralarda olmalı. Tabii ki toprak ve su kaynaklarının korunması önemli olabilir. Bu çalışmanın çok daha etkin seviyede yapılması, takipçisinin kim olacağı ilerde nasıl bir izleme sistemi olacağını açıklarsanız iyi olur.

Zühal hanım: Planın yapılması ama sürdürülebilirliği için takibinin yapılması çok önemli. Ama sadece kalkınma ajansı ile olabilecek bir şey değil. Zaten bölge planı herkesin eşgüdümünü gerektiriyor. Ajansın bazı uygulama araçları var. Onları plan kararlarının uygulanmasında faaliyetleri var. Esas belediyelerimizin diğer kamu kurum kuruluşlarımızın bu plan kararlarıyla stratejik planlarını yönlendirmeleri gerekiyor.

Hamza Halıcı: Birinci eksenin 1. Amacında Şanlıurfa'ya yönelik branş hastanelerinin kurulması vb. konular geçti. Ben buna ilave olarak bölgede kordon kanı merkezlerinin kurulmasını öneriyorum. Ayrıca böyle bir önde gelen STK'ların denmiş, onların dışında Anadolu bilişim gibi bir STK var onların görüşlerinin alınması gerektiğini düşünüyorum.

Zebahattin Özcan, katılımcı: Ben geniş bir değerlendirme yapıp eleştiride bulunmak istiyorum. Bölge kalkınma idareleri kalktı mı acaba? Burada bir GAP var. GAP planı ve eylem planı varken sizin uygulamalarınız nerede duracak? Bu örgütlerin hepsinin size hesap sorması lazım. Dünya kadar çalıştay yapmışsınız ama tedbir ve faaliyet olarak hiçbir şey yok. Bu dokümanlarda 2010'dan 2014'e kadar hibe verdiğiniz firma sayısı 100-200 civarında. Böyle bir kaynakla bölgeler arası gelişmişlik farkını nasıl azaltacaksınız? Bu kadar plan yapılıyor şu kadar ilçelere çalıştay yaptık diyorsunuz. Bu çalışmanızda öncelikli bir sektör seçersiniz. Öncelikli bir sektör yok. Bakanlığın verdiği hedef bölgeler arası farkların düşürülmesi. Bu yaklaşımla bölgeler arası fark düşmez. Bölgeleme yapmaya çalışmışsınız ama destekler oraya gitmiyor. Kulpu saydınız. Ne yaptınız orda? Hiçbir şey. İlçeler arası bir sıralama yapacaksınız en düşük olan ilçelere vermek zorundasınız.

İnsan kaynaklarının geliştirilmesini diyorsunuz. Burada az toprağı olanları örgütleme göreviniz var. Ama ayırmadınız. Böyle bir politikanız var mı?

Ayşegül Hanım: Sözlerinizi bitirin hepsine cevap vereceğiz.

Gap idaresi ... Hüseyin Bey: Bölge kalkınma projesi uygulanmış burada. Bunlar GAP eylem planında var. Daha önceki planlarda var. GAP eylem planında olmayan şeylere değinilebilirdiniz. Bir de nitelik yerine nicelikle ilgilenilmiş. 2. Üniversite demişsiniz. Birincisi ne yaptı ki ikincisini açıyorsunuz?

Güzel hedefler koymuşsunuz ama nasıl yapacaksınız? Diğer planlarla da uyum sağlanması lazım. Kişi başı nüfusu suyun randımanlı kullanılması için. Tarımda kapasite optimum kullanılır, kapasite kullanılmaz. Görev verilmiş ama belki bütçe verilmemiş.

Ayşegül Hanım: Ben eleştirilerden dolayı teşekkür ediyorum, her ne kadar yapıcı bir unsur taşımaya da. Öncelikle şu konuda bilgi eksikliği var GAP BKİ ayrı çalışıyor, biz ayrı çalışıyoruz algısı var. Bir kere GAP eylem planı hazırlıkları tamamen Bölgedeki Kalkınma Ajansları eliyle yürütüldü. Biz bu aşamada 140 kurum kuruluş yetkilisiyle birebir mülakat yaptık. Biz bölge planıyla uğraştığımız gibi GAP EP ile uğraştık. O plan da bizim, biz burada GAP'ın bir alt bölgesi olarak plan yapıyoruz. Tabii ki GAP planıyla eşgüdüm sağlıyoruz.

Zuhal Hanım: Ayrıca eylem planları alt düzeyde tanımlanır. Bizim plan üst ölçekli olduğu için eylem planındaki gibi ayrıntıları içermez.

Ayşegül Hanım, Zuhal Hanım: Bölgeler arası fark dediniz. Biz bölgeleme çalışması yaptık. Stratejik sektörleri seçtik. İncelediğinizi söylediniz sunumda da belirttik görmemiş olamazsınız. Hatta Bu sene verdiğimiz KOBİ desteklerinde NACE kodlarına yer verdik. OSB KSSleri de planda belirledik. Sektör önceliklendirme çalışması yaptık. Planlama öğrenme sürecidir ama mevcut çalışmalara göre çok şey yaptık. Bu güne kadar KOBİ'lere destek verdik, turizm ile ilgili mali desteklerimiz vardı, OSB'lerin altyapılarıyla ilgili YDO'ların çalışmaları var. Bölgeler arası gelişmişlik farklarını gözetmek için ilçelere ekstra 5 puan fazla verdik. Yakın zamanda yaşam kalitesi çalışması yaptık. Ayrıca ilçelere özel programlara geçme planımız var. planına uygun olup olmadığı değerlendirilerek Kalkınma Bakanlığına gönderiliyor. Yani yavaş yavaş yetkilendirme de oluyor.

GAP'tan katılımcı: Ben Ayşegül hanıma katkıda bulunmak istiyorum. Gerçekten GAP eylem planında çok yer aldılar. Bu arkadaşların çabalarıyla bölgede önemli işler oluyor.

Yahya Öztürk, Halk sağlığı müdür yardımcısı: Ankara'da çalışıyordum Şanlıurfa'ya atandım. Burada çok ciddi altyapı eksikliğinin olduğunu görüyorum. Planda da bu konuya değinilmiş. Çok acil Şanlıurfa'da sağlık hizmetlerinin altyapısı iyileştirilmeli. Bunun yanında Sağlık turizmi konusunda bölgenin iyi bir potansiyelinin olabileceğini düşünüyorum. Bu alanda Ajansı çalışmaları var mı?

Ayşegül Hanım: Şanlıurfa'nın sağlık hizmetleri noktasında yatak kapasitesi konusunda ciddi sıkıntısı var. Ama Diyarbakır'da sağlık turizmi konusunda bir çalıştay yapıldı. Şanlıurfa'da ise kapasite artırma öngörüsü var.

Yahya Öztürk, Halk sağlığı müdür yardımcısı: Sağlık turizmi ile ilgili küçümsemek lazım kısa sürede bu altyapı kurulabilir. Hacettepe üniversitesinin bir yılda sağlık turizmi kapsamında tedavi

ettiği hasta sayısı 8 iken 378 e çıktı. Şanlıurfa'da altyapı eksiklerinin yanında personel dağılımında ciddi sorunları var. Türkiye sıralamasında sondan üçüncü 78'inci durumda . Personel sorunu var. Sağlık personelinin istihdamı artırılmalıdır. Çok acil bir sorundur. Buradaki tüm kurumların bir araya gelerek bu sorunu çözmesi gerekiyor. Suriye'den gelen sağlık personelinin en azından mültecilerin tedavisinde kullanılması gerekiyor.

Ayşegül Hanım: GAP eylem planındaki sağlık eksenini çok detaylı bu konuda değerlendirilebilir.

Mesut kaya, Şehir plancısı, Siverek: Arkadaşların yaptığı Bölge planı illerin ilçelerin röntgenini çekmiş. Kurumlar içinde bir rehber niteliğinde bir belge. İki ilde de büyükşehir oldu, hizmet alanları artık tüm ilçeleri kapsıyor. Bence iki belediyenin bu planı sahiplenmesi gerekiyor. Bu alanda öngörülen bazı alanların çevre düzeni planlarında olmadığını biliyoruz. Çevre düzeni planının araştırması çok ayrıntılı değildi. Buradaki kararları da almamış. Bunları alması lazım.

İkincisi bu Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinin markalaşması ve çizilen vizyon çerçevesinde ilerlemesi lazım. Bölge aynı zamanda kimlik kazanacak markalaşacak turizm, hayvancılık altyapısı hazırlanması lazım.

Bunları öncelik sıralamasına almak istiyoruz ama bence hepsinin eşgüdüm halde ilerlemesi lazım. Bir bütün olması lazım ama kaynaklar yeterli olmadığı için önceliklendiriyoruz. Bunun yanında insan kaynaklarına dönük yatırımların yapılması lazım.

Zaten sektörel önceliklendirme de yapılmış. Yatırımcıların bölge planına bakması lazım. Bir de Karacadağ bölgesi bölgenin en önemli kırsal bölgesi. Taşlık arazilerin temizlenmesi tarıma kazandırılması gerekiyor. Bu konuda bir program ortaya konulabilirse iyi olacağını düşünüyorum.

Sinan Ünal, İl koordinasyon: Pansiyonculuğun geliştirilmesi konusunda projelerin desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum. Biz çok Eyyübiye ilçesinde Der Yakup manastırı var. Karaköprü'de yamaç paraşütü yapılıyor. Daha küçük ölçekte projelerimiz var.

Zebahattin Özcan, katılımcı: Ben bir konuyu daha gündeme getirmek istiyorum ama hemen savunmaya geçmeyin. Ben bu çalışmanın düzgün olması için anlatıyorum. Bölgede bir örgüt yok. Buna başvuru gelecek dağıtacaksınız ama para boşa gidecek. Burada çiftçi doğrudan başvuramıyor. Kurumlar başvuruyor. Çıkarken buna kim talip olmalı bunun belirlenmesi lazım. Şimdi Eğil'de organik tarım üreticileri var. Çiftçinin başvurma imkanı yok kim başvuracak. Gerçek anlamda amaca uygun değilse iptal edilebilir. Kalkınma Ajansı kimleri talip edeceğini çok iyi belirlemesi lazım. Ben 10 yıldan beride bağımsız değerlendirmesini yapıyorum. Üreticilerle ilgili sakıncaları dile getirdik.

Ayşegül Hanım: Evet programda organik tarım için örgütlenmenin teşviki için kurumsal başvuru şartı getirilmiş olabilir. Önceden örgütlü olması şartı var ama GAP OTODAM diye bir yapıya başvurarak bunu yapabiliyor sanırım. Biz çalışmalarımıza iyi niyetli başlıyoruz sonradan gördüğümüz eksikleri tamamlıyoruz. Bu sene de GAP organik tarım değer zinciri var. Çağrımız açık.

Harran kaymakamlığı, fizik öğretmeni: Okulların fiziki imkanları ile ilgili bir başlık gördüm. Ben Harran'da çalışıyorum. Hala kara tahtayla çalışıyoruz. Suriyeliler var. En son daha 2 gün önce futbol maçında kavga olmuş ve yaralama olmuş. Hırsızlık vb. olaylar ilçemizde çok arttı.

Ayşegül hanım: Suriye göçmenleriyle ilgili sorunlar kolay müdahale edilir bir alan değil. Suriye ile sınır olan ilçeler ciddi sorun yaşıyor. Gelecek dönemlerde birleşmiş milletler üzerinden programlar geliştirilecek yoğun çalışmalar yürütülecek. Bunun bilgisini verebiliriz.

3.3 2016 Yılı Programlama Önerileri İç Paydaş Anketleri

2016 yılı Mali Destek Programlarının programlanması çalışmalarını kapsamında katılımcı karar alma faaliyetlerinden biri de Ajansımızın iç paydaşları olarak Ajans uzmanları ve personeline yönelik olarak düzenlenen 2016 yılı Programlama Belgesi *Ajans Personeli Görüş ve Öneriler Anketleri* olmuştur. Ajans uzmanları tarafından doldurulan 14 adet anketin bazı sonuçları aşağıda özetlenmiştir.

Katılımcılara sorulan sizce 2016 yılında hangi mali destek programı için teklif çağrısına çıkılmalıdır sorusuna verilen cevaplarda;

- **Katılımcıların yüzde 73'ü** (en büyük oranda uzlaşarak) “Ajans tarafından KOBİ hibe desteği verilmeli midir?” Sorusuna **evet vermelidir** cevabını vermiştir.
- **Katılımcıların yüzde 67'si** “Ajans tarafından turizm konusunda hibe desteği verilmeli midir” Sorusuna **evet vermelidir** cevabını vermiştir.
- **Katılımcıların yüzde 60'ı** “Ajans tarafından yenilenebilir enerji konusunda hibe desteği verilmeli midir?” sorusuna **evet vermelidir** cevabını vermiştir.
- **Katılımcıların yüzde 53'ü** “Ajans tarafından sanayi altyapısı konusunda hibe desteği verilmeli midir?” sorusuna **evet vermelidir** cevabını vermiştir.
- **Katılımcıların yüzde 57'si** “Ajans tarafından kentsel altyapı konusunda hibe desteği verilmeli midir?” sorusuna **hayır vermemelidir** cevabını vermiştir.
- **Katılımcıların yüzde 80'i** “Ajans tarafından sosyal kalkınma konusunda hibe desteği verilmeli midir?” sorusuna **hayır vermemelidir** cevabını vermiştir.

Ajansın vereceği desteklere ilişkin olarak vurgulanan bazı diğer öneriler aşağıda özetlenmiştir:

- ↪ KOBİ'lere yönelik olarak KOSGEB Kobi Pazarlama ve Markalaşma Programına benzer bir programa çıkılması ve olabilirse ihracatın da eklenmesi önerilmektedir. Proje destek tutarı maksimum 150.000 TL minimum 30 Bin TL olarak ve destek limitleri için Mikro İşletmeler için %65, Küçük İşletmeler İçin %50, Orta B. İşletmeler için %40 hibe desteği verilmesi önerilmiştir. Buna gerekçe olarak da ulusal düzeyde uygulanan söz konusu programın bölgeden talep olmasına karşın yeterince erişilememesi olarak gösterilmiştir.
- ↪ KOBİ'lere verilecek desteklerde hibe desteğinden ziyade faiz desteği ya da faizsiz kredi desteği daha etkili olabilir. YE desteği sadece firmalara verilmeli.
- ↪ Çırcır İşletmelerinde Çıkan Pamuğun Kalitesini Arttırmaya yönelik Bir Mali Destek Programı hazırlanabilir. (Kapasite artırımı kesinlikle kabul edilmeyen bir program)
- ↪ Hibeden ziyade artık güdümlü proje aşamasına geçilmelidir. MDP de ise program tasarımında ciddi analizler yapıp, ana başlıkları mümkün mertebe özelleştirilmelidir.
- ↪ Turizm girişimciliği programı tekrar tekrar gündeme getirilebilir. Düşük bütçeli bir program tasarlanabilir ve kar amacı güden gerçek kişilere turizm girişimciliğini geliştirmek ve desteklemek adına destek verilmesi amaçlanabilir.
- ↪ Sosyal kalkınma alanında (1) birey ve toplulukların temel ihtiyaçlarının (gıda, sağlık, eğitim) desteklenmesi, (2) Bu birey ve toplulukların sosyal faaliyet gerçekleştireceği alanların yaratılması, Spor, kültür, eğlence, eğitim. (3) Bunların kendi işlerini yapmalarına ya da iş arayıp bulmalarına yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve/veya desteklenmesi.
- ↪ Ajans Güdümlü Proje desteğine odaklanmalıdır ve kilit sektörlerle yönelik proje tasarlamalıdır.
- ↪ Büyük ölçekli Sanayi altyapısı projeleri için Güdümlü Proje desteği kullanılabilir.
- ↪ kobilere hibe değil faiz desteği verilmelidir.
- ↪ Yenilebilir Enerji konusunda GAP BKİ'den ek kaynak talep edilmesi - Turizm ve Turizm Altyapısı Mali Destek Programı- Pamuğun Kalitesini Arttırmaya yönelik Bir Mali Destek Programı
- ↪ GÜDÜMLÜ projelere ağırlık verilmelidir.
- ↪ GÜDÜMLÜ
- ↪ Mermer gibi spesifik sektörlerle yönelik çıkılmalı

- ↪ Bilişim konusunda özel bir program ve işgem modeli
- ↪ Hizmet sektörleri içinde stratejik sektörlerle yönelik insan kaynağı geliştirme - Kültürel ve sanatsal etkinlikler
- ↪ 2016 yılında 1 veya 2 MDP düşünülmelidir.
- ↪ Kurumsallaşma ve dışa açılma/ihracat konuları
- ↪ Bilişim Konusunda Özel Bir Program Yapılabilir (Hayalim). İŞGEM Gibi Bir Yerde Genç Ve Fikri-Projesi Olan Vatandaşlar 2-3 Yıl Yer-Yazılım Ve Donanım Desteği Ve Cüzi Maaş İle Desteklenmeli, Projeleri De Yine Özel Takip Edilmeli Tübitak Gibi.
- ↪ Turizm ve sağlık sektörleri desteklenmelidir.
- ↪ Turizm destekleri restorasyondan ziyade tarihi binaların işlevlendirilmesine verilsin.

EK 4: TRC2 BÖLGESİNDEKİ DİĞER KURUMLARIN DESTEKLERİ

1. KOSGEB DESTEKLERİ

1.1. KOBİ Proje Destek Programı

Programın Amacı ve Gerekçesi

- ☞ İşletmelere özgü sorunların işletmeler tarafından projelendirildiği ve projelendirilen maliyetlerin desteklenebildiği bir programa ihtiyaç duyulması,
- ☞ KOBİ'lerde proje kültürü ve bilincinin oluşturulması,
- ☞ İşletmelerin proje yapabilme kapasitelerinin geliştirilmesi,
- ☞ Esnek destekleme sistemine ihtiyaç duyulması.

Program Süresi : 3 yıl

Proje Süresi : 6-24 ay (+12ay)

Destek Üst Limiti : 150.000 TL

Destek Oranı : 1. ve 2. Bölge için % 50; 3. ve 4. Bölge için % 60

Desteklenecek Proje Konuları

- ☞ İşletmelerin; üretim, yönetim-organizasyon, pazarlama, dış ticaret, insan kaynakları, mali işler ve finans, bilgi yönetimi ve bunlarla ilişkili alanlarda sunacakları projeler desteklenir.

Desteklenecek Proje Giderleri

- ☞ Bu program kapsamında desteklenecek proje giderlerine Kurul karar verir. Ancak, arsa, bina, inşaat, tadilat, tefrişat ve benzeri, taşıt aracı, vergi, resim ve harçlar, sosyal güvenlik primleri, haberleşme giderleri, proje ile ilgili olmayan personel giderleri, enerji ve su giderleri, kira giderleri, finansman giderleri, proje ile ilişkilendirilmemiş diğer maliyetler desteklenmez.
- ☞ Proje ile ilişkilendirilmiş makine-teçhizat, hammadde ve malzemeye ilişkin KOSGEB desteği, Kurul tarafından karar verilen toplam KOSGEB destek tutarının % 10 (on)'unu aşamaz. Proje kapsamında alınacak yazılım için sağlanacak KOSGEB desteği bu sınırlamaya dâhil değildir.

1.2. Tematik Proje Destek Programı

Programın Amacı ve Gerekçesi

- ☞ KOBİ'lerin kendi işletmelerini geliştirmeleri ve Meslek Kuruluşları tarafından küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi amacıyla daha fazla proje hazırlamalarının teşvik edilmesi,
- ☞ Makro strateji dokümanlarında işaret edilen öncelikler dikkate alınarak belirlenen tematik alanlarda bölgesel ve sektörel ihtiyaçların karşılanması,
- ☞ KOBİ'lerin uluslararası mevzuat ve önceliklere uyumunun sağlanması.

Tematik Proje Destek Programı Destek Unsurları

	Çağrı Esaslı Tematik Program	Meslek Kuruluşu Proje Destek Programı
Başvuru Yapabilecekler	KOBİ'ler ve Meslek Kuruluşları	Meslek Kuruluşları
Program Süresi	-	3 Yıl
Proje Süresi	Proje Teklif Çağrısında Belirlenir	24 Ay (+12 Ay)
Destek Oranı	1. ve 2. Bölgede % 50	1. ve 2. Bölgede % 50
	3. ve 4. Bölgede % 60	3. ve 4. Bölgede % 60
Destek Ödemesi	Geri Ödemeli ve Geri Ödemesiz seçeneklerle	Geri Ödemesiz
Destek Üst Limiti	Proje Teklif Çağrısında Belirlenir	150.000 TL

Çağrı Esaslı Tematik Program Desteklenecek Proje Giderleri

- ☞ Personel ücretleri ve seyahat giderleri,
- ☞ Makine-ekipman, yazılım ve donanım alımı veya kiralanması giderleri (azami % 25),
- ☞ Sarf malzemesi giderleri,

- ☞ Hizmet alım giderleri,
- ☞ Genel idari giderler (azami % 10).

Meslek Kuruluşu Proje Destek Programı Desteklenecek Proje Giderleri

Kurul tarafından uygun bulunan ve aşağıda belirtilenler dışında kalan giderler destek kapsamındadır:

Bina inşaat yapımı, tadilatı, gayrimenkul alımı, makine-teçhizat, tefrişat, taşıt aracı, vergi, resim ve harçlar, sosyal güvenlik primleri, haberleşme giderleri, finansman giderleri, proje ile ilgili olmayan personel giderleri, enerji, su, kira giderleri, proje ortaklarından alınan danışmanlık ve hizmet alımı giderleri ve proje ile ilişkilendirilmemiş maliyetler.

1.3. İşbirliği – Güç birliği Destek Programı

Programın Amacı ve Gerekçesi

- ☞ KOBİ'lerin işbirliği-güç birliği anlayışında bir araya gelerek “Ortak Sorunlara Ortak Çözümler” üretilmesi,
- ☞ KOBİ'lerin tedarik, pazarlama, düşük kapasite kullanımı, rekabet gücü zayıflığı, finansman başta olmak üzere tek başlarına çözümünde zorlandıkları birçok soruna çözüm bulunması,
- ☞ KOBİ'lerin bir araya gelerek kapasite ve rekabet gücü yüksek işletmelere dönüşmesi,
- ☞ Ölçek ekonomisinden yararlanılarak kaynak tasarrufu sağlanması,
- ☞ KOBİ'ler arasında ortaklık ve işbirliği kültürünün geliştirilmesi.

İşbirliği-Güç birliği Ortaklık Modelleri

- ☞ Proje ortağı işletmelerin mevcudiyetlerini koruyarak kurulacak olan işletici kuruluşa ortak olmaları,
- ☞ Proje ortağı işletmelerin bir kısmının ya da tamamının kendilerini feshederek kurulacak işletici kuruluşa ortak olmaları,
- ☞ Proje ortağı işletmelerin bir kısmının kendilerini feshederek ortaklardan birinin bünyesinde birleşmesi,
- ☞ Her bir ortaklık modelinde en az 5 işletmenin bir araya gelmesi şartı aranır.

Desteklenecek Proje Konuları

- ☞ Hammadde, ara mamul, mamul, lojistik ve diğer hizmetleri daha hızlı ve ucuz temin edebilmeleri amacıyla ortak tedarik,
- ☞ Müşteri istekleri ve pazarın talebi doğrultusunda ürün ve hizmet geliştirmeleri, ürettikleri ürün ve hizmetleri yeni pazarlara sunmaları amacıyla ortak tasarım,
- ☞ Ürün ve hizmet kalitelerini yükseltmek ulusal ve uluslararası pazar paylarını artırmak, marka imajı oluşturmak, uluslararası pazarın ihtiyaçlarına cevap vermeleri amacıyla ortak pazarlama,
- ☞ Ürün ve hizmet standartlarını geliştirmeleri amacıyla ortak laboratuvar,
- ☞ Üretim ve hizmet kapasitelerini, çeşitlerini, verimliliğini ve kalitelerini artırmak amacıyla ortak imalat ve hizmet sunumu konularında sunacakları projeler desteklenir.

Program ve Proje Limitleri

Proje Süresi	6-24 ay (+ 12 ay)
Destek Üst Limiti	250.000 TL (Geri Ödemesiz), 500.000 TL (Geri Ödemeli)
Destek Oranı	1. ve 2. Bölge için % 50 3. ve 4. Bölge için % 60

1.4. Ar-Ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı

Programın Amacı ve Gerekçesi

- ☞ Bilim ve teknolojiye dayalı yeni fikir ve buluşlara sahip KOBİ ve girişimcilerin geliştirilmesi,
- ☞ Teknolojik fikirlere sahip tekno-girişimcilerin desteklenmesi,
- ☞ KOBİ'lerde Ar-Ge bilincinin yaygınlaştırılması ve Ar-Ge kapasitesinin artırılması,
- ☞ Mevcut Ar-Ge desteklerinin geliştirilmesi,
- ☞ İnovatif faaliyetlerin desteklenmesi,
- ☞ Ar-Ge ve İnovasyon proje sonuçlarının ticarileştirilmesi ve endüstriyel uygulamasına yönelik destek mekanizmalarına ihtiyaç duyulması.

Proje Süresi

- ☞ Ar-Ge ve İnovasyon Programı için en az 12 (on iki), en çok 24 (yirmi dört) ay,
- ☞ Endüstriyel Uygulama Programı için en çok 18 (on sekiz) ay,

☞ Her iki program için de Kurul kararı ile 12 (on iki) aya kadar ek süre verilebilir.

Ar-Ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı

Ar-Ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı		Destek Üst Limiti (TL)	Destek Oranı (%)
Ar-Ge ve İnovasyon Programı			
İşlik Desteği		İşliklerden bedel alınmaz	
Kira Desteği		12.000	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Hammadde, Yazılım ve Hizmet Alımı Giderleri Desteği		100.000	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Hammadde, Yazılım ve Hizmet Alımı Giderleri Desteği (Geri Ödemeli)		200.000	75
Personel Gideri Desteği		100.000	75
Başlangıç Sermayesi Desteği		20.000	100
Proje Geliştirme Desteği	Proje Danışmanlık Desteği	25.000	75
	Eğitim Desteği	5.000	
	Sınaî ve Fikri Mülkiyet Hakları Desteği	25.000	
	Proje Tanıtım Desteği	5.000	
	Yurtdışı Kongre/Konferans/Fuar Ziyareti/Teknolojik İşbirliği Ziyareti Desteği	15.000	
	Test, Analiz, Belgelendirme Desteği	25.000	
Endüstriyel Uygulama Programı			
Kira Desteği		18.000	75
Personel Gideri Desteği		100.000	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Sarf Malzemesi, Yazılım ve Tasarım Gid. Desteği		150.000	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Sarf Malzemesi, Yazılım ve Tasarım Giderleri Desteği (Geri Ödemeli)		200.000	75

1.5. Girişimcilik Destek Programı

Programın Amacı ve Gerekçesi

- ☞ Ekonomik kalkınma ve istihdam sorunlarının çözümünün temel faktörü olan girişimciliğin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması,
- ☞ Başarılı ve sürdürülebilir işletmelerin kurulması,
- ☞ Girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılması,
- ☞ İş Geliştirme Merkezlerinin kurulması ile girişimciliğin geliştirilmesi,

- ☞ İstihdamın artırılması,
- ☞ Yerel dinamiklere dayalı girişimciliğin desteklenmesi.

Girişimcilik Destek Programı 3 alt programdan oluşur:

- ☞ Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi
- ☞ Yeni Girişimci Desteği
- ☞ İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) Desteği

a) Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi

- ☞ Minimum 60 saatlik eğitim ve atölye çalışmasından oluşan eğitim programını kapsar (girişimcilik özelliklerinin sınanması, iş fikri egzersizleri yapılması ve iş planı hazırlanması)
- ☞ Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri KOSGEB veya diğer kurum ve kuruluşlar (üniversite, İŞKUR, meslek kuruluşu, belediye v.b. tarafından düzenlenebilir,
- ☞ Eğitimler, genel ve özel hedef grupları (gençler, kadınlar, dezavantajlı gruplar) için düzenlenir,
- ☞ Eğitimlere katılanlardan ücret alınmaz.

b) Yeni Girişimci Desteği

Bu destekten;

- ☞ Uygulamalı girişimcilik eğitimini tamamlayarak işini kuran girişimciler ve
- ☞ İŞGEM girişimcileri faydalanabilir.

Yeni Girişimci Desteği Destek Unsurları

Destek Unsuru		Üst Limit (TL)	Destek Oranı (%) (1. ve 2.Bölge)	Destek Oranı (%) (3. ve 4.Bölge)
İşletme Kuruluş Desteği	Geri Ödemesiz	5.000		
Kuruluş Dönemi Makine, Teçhizat ve Ofis Donanım Desteği	Geri Ödemesiz	10.000	60	70
İşletme Giderleri Desteği	Geri Ödemesiz	12.000	(Kadın veya özürlü girişimci: 70)	(Kadın veya özürlü girişimci: 80)
Sabit Yatırım Desteği	Geri Ödemeli	70.000		

c) İş Geliştirme Merkezi Desteği

- ☞ İş Geliştirme Merkezleri, bünyesinde barındırdığı işletmelere, işletme geliştirme danışmanlığı, uygun koşullarda iş yeri mekânı, ortak ofis ekipmanı, ofis hizmetleri gibi hizmetler sunarak işletmelerin en kırılgan oldukları ilk yıllarını sağlıklı bir şekilde aşmalarını ve büyümelerini sağlamak amacıyla kurulan ve işletilen merkezlerdir.

- İşletme Geliştirme Merkezlerinin kuruluş başvurusu; belediyeler, üniversiteler, özel idareler, kalkınma birlikleri, meslek kuruluşları ve kar amacı güzetmeyen kooperatifler tarafından münferiden veya birlikte yapılabilir.

İş Geliştirme Merkezi Desteği Destek Unsurları

Destek unsuru		Üst Limit (TL)	Destek Oranı (%) (1. ve 2. Bölge)	Destek Oranı (%) (3. ve 4. Bölge)
İŞGEM Kuruluş Desteği (18 ay)	Geri ödemesiz	750.000	60	70
Bina tadilatı		600.000		
Mobilya Donanım		125.000		
İŞGEM Yönetim		25.000		
İŞGEM İşletme Desteği (36 ay)	Geri ödemesiz	100.000	60	70
Personel		30.000		
Eğitim, Danışmanlık		50.000		
Küçük tadilat		20.000		

1.6. Genel Destek Programı

Programın Amacı ve Gerekçesi

- Proje hazırlama kapasitesi düşük KOBİ'ler ile KOSGEB hedef kitlesine yeni dahil olmuş sektörlerdeki KOBİ'lerin de mevcut KOSGEB desteklerinden faydalanması,
- KOBİ'lerin kaliteli ve verimli mal/hizmet üretmelerinin sağlanması,
- Mevcut KOSGEB desteklerinin revize edilerek daha fazla KOBİ'nin bu desteklerden yaygın şekilde faydalanması,
- KOBİ'lerin rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek amacıyla genel işletme geliştirme faaliyetlerinin teşvik edilmesi,
- KOBİ'lerin yurt içi ve yurt dışı pazar paylarını artırmak amacıyla tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi.

Program Destek Üst Limit ve Oranları

S.N.	Genel Destek Programı Destekleri	Destek Üst Limiti (TL)	Destek Oranı (%)	
			1. ve 2. Bölgeler	3. ve 4. Bölgeler
1	Yurt İçi Fuar Desteği	30.000	50	60
2	Yurt Dışı İş Gezisi Desteği	10.000		
3	Tanıtım Desteği	15.000		
4	Eşleştirme Desteği	15.000		
5	Nitelikli Eleman İstihdam Desteği	20.000		
6	Danışmanlık Desteği	15.000		
7	Eğitim Desteği	10.000		
8	Enerji Verimliliği Desteği	30.000		
9	Tasarım Desteği	15.000		
10	Sınai Mülkiyet Hakları Desteği	20.000		
11	Belgelendirme Desteği	10.000		
12	Test, Analiz ve Kalibrasyon Desteği	20.000		

2. TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU DESTEKLERİ

a) Kırsal Kalkınma (IPARD) Programının Amacı ve Öncelikli Eksenleri

Avrupa Komisyonu tarafından 25 Şubat 2008 tarihinde onaylanan Kırsal Kalkınma (IPARD) Programı; Türkiye'nin katılım öncesi dönemdeki öncelikleri ve ihtiyaçlarını dikkate alarak, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için kapasite oluşturmayı hedeflemekte, işletmeleri Topluluk standartlarına yükseltmeyi amaçlamaktadır.

Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma (IPARD) Fonları, aşağıda yer alan öncelik eksenlerine yönelik olarak kullanılacaktır.

Öncelik Eksen 1: Ortak Tarım Politikası ve gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı ile ilgili alanlara ilişkin Topluluk standartlarının uygulanması ve tarım sektörünün sürdürülebilir adaptasyonuna katkı sağlanması.

Öncelik Eksen 2: Tarım-çevre tedbirlerinin ve yerel kırsal kalkınma stratejilerinin uygulanması için hazırlık niteliğinde faaliyetlere katkı sağlanması (IPARD Programının ikinci döneminde uygulanacaktır).

Öncelik Eksen 3: Kırsal ekonominin gelişimini destekleyerek, kırsal alanların sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlanması.

b) Programın Kaynağı

Faydalanıcılara uygun harcamalar karşılığında sağlanacak olan mali desteğin kaynağı, Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti Eş-finansmanından oluşturulan **IPARD Programı Fonudur**. Bu destek **“Kamu Katkısı”** olarak adlandırılmaktadır. Bu kamu katkısı, program çerçevesinde gerçekleştirilmiş projeler için geri ödemesiz olarak kullanılacaktır.

Toplam: 96.340.334 TL.

c) Desteklenecek Tedbirler ve İller

Tedbir 101: Tarımsal İşletmelerin Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik Yatırımlar

No	Alt Tedbir Adları	Destek Almak Amacıyla Proje Başvurularının Yapılacağı ve Projelerin Uygulanacağı İller		39.316.667
1	Süt üreten tarımsal işletmelere yatırım	Afyonkarahisar, Amasya, Balıkesir, Çorum, Erzurum, Isparta, Kahramanmaraş, Kars, Konya, Malatya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa , Tokat, Yozgat		21.618.667
2	Et üreten tarımsal işletmelere yatırım	Kırmızı et	Afyonkarahisar, Amasya, Çorum, Diyarbakır , Erzurum, Kahramanmaraş, Kars, Konya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa , Tokat, Van, Yozgat	16.803.600
		Kanatlı eti	Afyonkarahisar, Çorum, Erzurum, Konya, Malatya	884.400

Tedbir 102: Üretici Gruplarının Kurulmasına Destek

No	Tedbir Adı	Destek Almak Amacıyla Proje Başvurularının Yapılacağı ve Projelerin Uygulanacağı İller		
1	Üretici gruplarının kurulmasına destek	Afyonkarahisar, Amasya, Balıkesir, Çorum, Diyarbakır , Erzurum, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Kars, Konya, Malatya, Ordu, Samsun, Şanlıurfa , Sivas, Tokat, Trabzon, Van, Yozgat		4.913.333

Tedbir 103: Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanmasının Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik Yatırımlar

No	Alt Tedbir Adları	Destek Almak Amacıyla Proje Başvurularının Yapılacağı ve Projelerin Uygulanacağı İller	27.523.667
1	Süt ve süt ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması	Süt işleme tesisleri	Afyonkarahisar, Amasya, Balıkesir, Çorum, Erzurum, Isparta,
		Süt toplayan üretici örgütleri	Kahramanmaraş, Kars, Konya, Malatya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa , Tokat, Yozgat
2	Et ve et ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması	Kırmızı et kesimhaneleri	Afyonkarahisar, Amasya, Çorum, Diyarbakır , Erzurum, Van
		Kırmızı et işleme tesisleri	Kars, Konya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa , Tokat, Kahramanmaraş, Yozgat
		Kanatlı eti Kesimhaneleri	Afyonkarahisar, Çorum, Erzurum, Konya, Malatya
		Kanatlı eti işleme tesisleri	
3	Meyve ve sebzelerin işlenmesi ve pazarlanması	Amasya, Balıkesir, Çorum, Diyarbakır , Hatay, Isparta, Konya, Malatya, Samsun, Tokat	
4	Su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması	Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Konya, Malatya, Ordu, Samsun, Sivas, Trabzon, Van	

Tedbir 302: Kırsal Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesi

No	Alt Tedbir Adları	Destek Almak Amacıyla Proje Başvurularının Yapılacağı ve Projelerin Uygulanacağı İller	24.586.667
1	Çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi	Amasya, Çorum, Diyarbakır , Erzurum, Hatay, Kahramanmaraş, Kars, Konya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa , Tokat, Trabzon	
2	Yerel ürünlerin ve mikro işletmelerin geliştirilmesi	Amasya, Çorum, Diyarbakır , Erzurum, Hatay, Kahramanmaraş, Kars, Konya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa , Tokat, Trabzon	
3	Kırsal turizm	Amasya, Çorum, Diyarbakır , Erzurum, Hatay, Kahramanmaraş, Kars, Konya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa , Tokat, Trabzon	
4	Kültür balıkçılığının geliştirilmesi	Afyonkarahisar, Amasya, Erzurum, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Konya, Malatya, Ordu, Samsun, Sivas, Şanlıurfa , Tokat, Trabzon, Van	

Tarım ve Köy işleri Bakanlığının ilgili kuruluşu olan Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK), Türkiye Cumhuriyeti adına Avrupa Birliği'nin Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı olan IPA'nın Kırsal Kalkınma Bileşeni kapsamında uygulanacak projelere ilişkin 28.07.2010 tarihinde Şartlı Proje Başvuru İlanına çıkmış bulunmaktadır.

3. TÜBİTAK DESTEKLERİ

1.1. Sanayi Ar-Ge Proje Destekleri

Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB)

Teknolojinin toplumsal faydaya dönüşme sürecini hızlandırmak amacıyla, ülkemiz özel sektör kuruluşlarının araştırma-teknoloji geliştirme ve yenilik faaliyetlerini desteklemek amacıyla kurulmuştur. Böylelikle, ülkemiz kuruluşlarının araştırma-teknoloji geliştirme yeteneğinin, yenilikçilik kültürünün ve rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir. TEYDEB, bahsedilen hedefler doğrultusunda, destek programları tasarlamakta ve yürütmektedir.

TÜBİTAK-TEYDEB Bünyesinde Özel Sektöre Yönelik Araştırma-Geliştirme Destek Programları

- ☞ 1501 - Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
- ☞ 1503 - Proje Pazarları Destekleme Programı
- ☞ 1507 - KOBİ Ar-Ge Başlangıç Destek Programı
- ☞ 1508 - Teknoloji ve Yenilik Odaklı Girişimleri Destekleme Programı (TEKNOGİRİŞİM)
- ☞ 1509 - Uluslararası Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı

1.2. Akademik Ar-Ge Destekleri

Araştırma Destek Programları Başkanlığı (ARDEB)

Araştırma Destek Programları Başkanlığı (ARDEB) araştırma geliştirme faaliyetlerinin kurum içi ve kurum dışı işbirliğini sağlayan birimdir. Araştırma grupları ile talepte bulunan üniversite, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler arasında bir köprü görevi üstlenmiştir. 2010 yılında ARDEB'in sekiz ulusal destek programının yanı sıra Avrupa Birliği Çerçeve Programları kapsamında desteklenen ERA-NET ve EUROCOURSE projeleri bulunmaktadır.

1.3. Destek Programları

- ☞ 1001 Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı
- ☞ 1002 Hızlı Destek Programı
- ☞ 1007 Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı
- ☞ 1008 - Patent Başvurusu Teşvik ve Destekleme Programı
- ☞ 1010 Evrensel Araştırmacı (EVRENA) Programı
- ☞ 1011 - Uluslararası Bilimsel Araştırma Projelerine Katılma Programı
- ☞ 1301 - Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Ağları ve Platformları Kurma Girişimi Projeleri (İŞBAP) Destekleme Programı
- ☞ 3501 Ulusal Genç Araştırmacı Kariyer Geliştirme Programı (Kariyer Programı)

1.4. Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı

Kamu Araştırmaları Grubu (KAMAG)

Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı (1007 Programı), kamu kurumlarının Ar-Ge ile giderilebilecek ihtiyaçlarının karşılanmasına ya da sorunlarının çözümüne yönelik projeleri desteklemeyi amaçlamaktadır. Üniversiteler, özel kuruluşlar ya da kamu Ar-Ge birimleri program kapsamında hazırladıkları Ar-Ge içerikli proje önerilerini sunmaktadır.

- ☞ 1007 Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı

Bilim ve Toplum Proje Destekleri

Toplumumuzda bilimsel düşünce ve merakın farklı sosyal, kültürel ve ekonomik altyapıdaki vatandaşımızda oluşmasının sağlanması amacıyla TÜBİTAK, bilim ve toplum faaliyetlerini Bilim ve Toplum Daire Başkanlığı çatısı altında sürdürmektedir.

- ☞ 4004 Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları Destekleme Programı
- ☞ 4003 Bilim Merkezi Kurulması Destek Programı

AB 7. Çerçeve Programı Özel Programları

- ☞ 2007 - 2013 yılları arasında uygulanacak olan Avrupa Birliği (AB) 7. Çerçeve Programı'nın (7ÇP) ana yapısı, "İşbirliği" , "Kişiyi Destekleme" , "Fikirler" ve "Kapasiteler" olmak üzere dört özel programdan oluşmaktadır. Dört özel programa ek olarak Ortak Araştırma Merkezlerinin faaliyetleri de etkinlik alanlarına dâhil edilmiştir.

Yeni Destek Programları

- ☞ Konsorsiyum Oluşturma Amaçlı Seyahat Desteği
- ☞ Katılımı Özendirme Ödül Destek Desteği
- ☞ Proje Önerisi Ön-Değerlendirme Desteği

İkili ve Çoklu İşbirlikleri

- ☞ İkili İşbirliği / Proje Başvuru Çağruları
- ☞ COST Programı Projeleri
- ☞ ESF - Avrupa Bilim Vakfı Projeleri

4. GIDA TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI

Alan Bazlı Tarımsal Destekler

- ☞ Mazot, Gübre ve Toprak Analizi Desteği
- ☞ Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları Desteği
- ☞ Alternatif Ürün Desteği
- ☞ Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme

Fark Ödemesi Destekleri

- ☞ Kütlü Pamuk Desteği
- ☞ Yağlık Ayçiçeği Desteği
- ☞ Soya Fasulyesi Desteği
- ☞ Kanola Desteği
- ☞ Dane Mısır Desteği
- ☞ Zeytinyağı Desteği
- ☞ Aspir Desteği
- ☞ Hububat ve Baklagil Desteği
- ☞ Yaş Çay Desteği

Hayvancılık Destekleri

- ☞ Güneydoğu Anadolu Projesi Eylem Planı Kapsamındaki İllerde Süt Sığırcılığı Yatırımlarının Desteklenmesine İlişkin Karar (50 ve üzeri büyükbaş yatırımlarında bu karar kapsamında 2009-2012 yılları arasında aşağıda belirtilen oranlarda hibe desteği uygulanır. İnşaat %30, Hayvan alımı % 40, Makina Alımı % 40)

Kırsal Kalkınma Destekleri

a) Ekonomik yatırımlar destekleme programı yatırım konuları

Tarımsal ürünlerin işlenmesi, depolanması ve paketlenmesine yönelik yeni yatırım tesislerinin yapımı ve ya kapasite artırımı, Alternatif enerji kaynakları kullanan seraların yapımına yönelik yatırımlar, Tebliğ kapsamında bulunan konularla ilgili tarımsal faaliyetlere yönelik yapılmış veya yapılacak tesislerde kullanılmak üzere, alternatif enerji kaynaklarından jeotermal, biyogaz, güneş ve rüzgâr enerjisi üretim tesisleri, hibe desteği kapsamında değerlendirilir.

b) Toplu basınçlı sulama sistemi yatırımları

Ekonomik yatırımlar için proje başvurularında hibeye esas proje tutarı, gerçek kişi başvurularında 100.000 Türk Lirasını, tüzel kişi başvuruları için ise 500.000 Türk Lirasını geçemez. Hibeye esas proje tutarının % 50'sine hibe yoluyla destek verilir.

Tarım Sigortası Destekleri

Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler

- ☞ Yurtiçi Sertifikalı Tohum, Fidan, Çilek Fidesi ve Standart Fidan Kullanımı ile Sertifikalı Tohum Üretiminin Desteklenmesi
- ☞ Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Desteği
- ☞ Ar-Ge Destekleri

Faiz İndirimli Tarımsal Krediler